

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра облікових технологій та бізнес-аналітики**

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку»

здобувача вищої освіти II курсу, групи ОМУ-22-6,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
освітня програма «Управлінський облік та бізнес-аналітика»

підпис

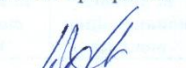
Яковлев Кирило Олегович

Науковий керівник:

підпис

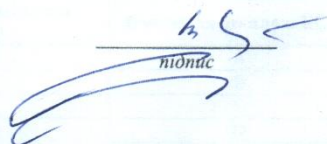
Остапенко Яна Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент

Керівник освітньо-професійної програми:

підпис

Мискін Юрій Ігорович
доктор економічних наук, доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
протокол від «19» січня 2024 р. № 8

підпис

Паянок Тетяна Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент

Ірпінь – 2024

Реєстрація №

13

номер

15.01.2024

дата

Кравчук А.О.
підпис фахівця кафедри

Результат
перевірки

до захисту
до захисту, на
доопрацювання

15.01.2024

дата

В.О. Остапенко
ініціали, прізвище науковця
керівника

Результат захисту

4(73)с

оцінка

02.02.2024р

дата захисту

Голова комісії

Григор'єв
підпис

В.П. Савчук
ініціали, прізвище

Члени комісії

Мискин
підпис

Ю.Т. Мискин
ініціали, прізвище

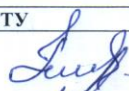
В.М. Красовський
підпис

В.М. Красовський
ініціали, прізвище

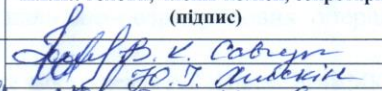
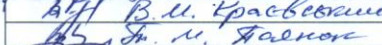
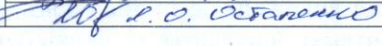
М.М. Яценко
підпис

М.М. Яценко
ініціали, прізвище

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	20		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	3		
4. Рецензент	від 0 до 5	4		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	4		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	24		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	0		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	38		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	73		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
73	C	4	02.02.2021	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут обліку, аналізу та аудиту

Кафедра облікових технологій та бізнес-аналітики

Спеціальність: **071 «Облік і оподаткування»**

Освітня програма: **«Управлінський облік та бізнес-аналітика»**

Затверджую

Завідувач кафедри облікових
технологій та бізнес-аналітики

 Т.М. Паянок

«01» жовтня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Яковлева Кирила Олеговича

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи: «Облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку», затверджена наказом ректора від 30.11.2022 № 1254.

2. Строк здачі закінченої роботи: 15 січня 2024 р.

3. Цільова установка (мета роботи):) полягає в аналізі сучасних методів обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку, визначенні їхнього впливу на фінансову стабільність банківської системи та ідентифікації можливостей для покращення цих процесів.

Об'єкт дослідження: облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

Предмет дослідження:) обліково-аналітичне забезпечення АТ «Піреус Банк МКБ».

4. Вихідні дані до роботи: монографії, дисертаційні дослідження щодо обліку валютних операцій, наукові статті, публікації із зазначеної тематики, аналітичні дані тощо.

5. Перелік графічного матеріалу: 7 таблиць, 7 рисунків (графіків, схем).

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за розділами):

- Загальні поняття про валютно-розрахункові операції банку;
- Правове регулювання валютно-розрахункових операцій банку;
- Організація обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку;

- Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Піреус Банк МКБ основними показниками;
- Облік валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»;
- Напрями покращення обліку валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»;
- Контроль валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»;
- Шляхи вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

7. Календарний план виконання роботи:

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	16.09.2022-30.11.2022	01.10.2022
2	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику		
2.1	перший розділ	02.11.2022-23.05.2023	15.05.2023
2.2	другий розділ	24.05.2023-24.10.2023	30.09.2023
2.3	третій розділ	27.10.2023-11.12.2022	01.11.2023
3	Перевірка роботи на наявність академічного плагіату	18.12.2023-29.12.2023	22.12.2023
4	Попередній захист роботи	29.12.2023	19.01.2024
5	Отримання відгуку керівника роботи	29.12.2023	29.12.2023
6	Отримання зовнішньої рецензії	22.01.2024-26.01.2024	26.01.2024
7	Допуск до захисту завідувача кафедри	29.12.2023	19.01.2024
8	Захист дипломної роботи	01.02.2024-02.02.2023	01-05.02.2024

8. Дата видачі завдання: «01» жовтня 2023 р.

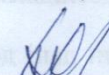
9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

(підпис)

Я.О. Остапенко

ініціали, прізвище

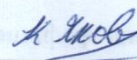
10. Керівник освітньої програми

(підпис)

Ю.І. Мискін

ініціали, прізвище

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

К.О. Яковлев

ініціали, прізвище

Банк МКБ

Банк МКБ»;
операцій банку

ус Банк МК
операцій банку

нання
юти

фактичн

01.10.2022

15.05.2022

30.09.2022

01.11.2022

22.12.2022

19.01.2024

29.12.2023

26.01.2024

19.01.2024

01-05.02.2024

Остапенко

іалі, прізвище

І. Мискін

іалі, прізвище

Яковлев

іалі, прізвище

АНОТАЦІЯ

«Облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку»

Мета роботи полягає в аналізі сучасних методів обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку, визначенні їхнього впливу на фінансову стабільність банківської системи та ідентифікації можливостей для покращення цих процесів.

Завданнями роботи є дослідити загальні поняття про валютно-розрахункові операції банку; висвітлити правове регулювання валютно-розрахункових операцій банку; розкрити організацію обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку; провести аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Піреус Банк МКБ» за основними показниками; висвітлити облік валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»; зазначити напрями покращення обліку валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»; розкрити особливості контролю валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»; визначити шляхи вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

Предметом дослідження є обліково-аналітичне забезпечення АТ «Піреус Банк МКБ»

Об'єктом дослідження виступає облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

Базою дослідження виступає АТ «Піреус Банк МКБ»

За результатами дослідження сформульовані теоретичні та практичні висновки пропозиції щодо удосконалення обліку і контролю валютно-розрахункових операцій банку.

Одержані результати можуть бути використані підприємствами та фінансовими установами, що здійснюють валютні операції.

Дипломна робота містить 67 сторінок, 7 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 46 найменувань, 8 додатків.

Ключові слова: Банк, АТ Піреус Банк МКБ, валютні операції.

Рік виконання кваліфікаційної роботи:
2023

Рік захисту роботи: 2024

SUMMARY

«Accounting and control of currency settlement operations of the bank»

The purpose of the work is consists in the analysis of modern methods of accounting and control of currency settlement operations of the bank, determining their impact on the financial stability of the banking system and identifying opportunities for improving these processes

The tasks of the work are to study the general concepts of currency settlement operations of the bank; highlight the legal regulation of the bank's currency settlement operations; disclose the organization of accounting and control of the bank's currency settlement operations; conduct an analysis of the financial and economic activity of JSC "Piraeus Bank MKB" according to the main indicators; highlight the accounting of currency and settlement transactions of Piraeus Bank IKB; to indicate directions for improving the accounting of currency and settlement operations of the bank "Piraeus Bank IKB"; to disclose the peculiarities of control currency settlement operations of Piraeus Bank IKB; to determine ways to improve the counter currency settlement operations of Piraeus Bank MKB.

The subject of research is accounting and analytical support of JSC «Piraeus Bank MKB»

The object of research is accounting and control of currency settlement operation of «Piraeus Bank MKB»

The basis of the research is JSC "Piraeus Bank MKB"

According to the results of the research are formulated theoretical and practical conclusions of the proposal regarding the improvement of accounting and control of the bank's currency settlement operations.

The obtained results can be used enterprises and financial institutions carrying out currency operations.

Thesis contains 67 pages, 7 tables, 7 figures, a references with titles, 8 appendices.

Key words: Bank, JSC, Piraeus Bank MKB, currency transactions

Year of work completion: 2023

Year of work protection: 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ.....	11
1.1. Загальні поняття про валютно-розрахункові операції банку.....	11
1.2. Правове регулювання валютно-розрахункових операцій банку.....	19
1.3. Організація обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку.....	23
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ АТ «Піреус Банк МКБ».....	34
2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Піреус Банк МКБ» за основними показниками.....	34
2.2. Облік валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»	39
2.3. Напрями покращення обліку валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ».....	43
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ АТ «Піреус Банк МКБ».....	49
3.1. Контроль валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ».....	49
3.2. Шляхи вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ».....	57
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

В обліку і контролі валютно-розрахункових операцій банку знаходять своє втілення ключові аспекти ефективного функціонування банківської системи, яка має важливе значення для фінансової стабільності та розвитку економіки.

Актуальність теми проведення досліджень у цьому напрямку полягає у постійній необхідності удосконалення та адаптації процесів обліку та контролю валютних операцій до змін у світовій економіці, регулюванні валютного ринку та забезпеченні відповідності нормативно-правових актів.

Проблемам обліку і контролю валютно-розрахункових операцій банку присвятили свої наукові праці М. Б. Владичин, О. М. Вакульчик, Ф. Ф. Бутинець, Ю. Г. Козак, А. І. Крисоватий, О. Є. Кузьмін, Ю. А. Кузьмінський, Ю. О. Лазебник, М. Р. Лучко, М. В. Новикова, Д. О. Панков, О. Г. Парфентьєва, Н. В. Халіпова та інші.

Мета дослідження даного дослідження полягає в аналізі сучасних методів обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку, визначенні їхнього впливу на фінансову стабільність банківської системи та ідентифікації можливостей для покращення цих процесів.

Основними завданнями дослідження є:

- дослідити загальні поняття про валютно-розрахункові операції банку;
- висвітлити правове регулювання валютно-розрахункових операцій банку;
- розкрити організацію обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку;
- провести аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Піреус Банк МКБ» за основними показниками;
- висвітлити облік валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ» ;
- зазначити напрями покращення обліку валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»;

- розкрити особливості контролю валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ»;
- визначити шляхи вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

Об’єкт дослідження - облік і контроль валютно-розрахункових операцій банку «Піреус Банк МКБ».

База дослідження - АТ «Піреус Банк МКБ».

Предметом дослідження – обліково-аналітичне забезпечення АТ «Піреус Банк МКБ».

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних та методичних положень і розробленні практичних рекомендацій, що спрямовані на поліпшення обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку. Висновки та практичні рекомендації, що розроблені за результатами дослідження, спрямовані на отримання релевантних і достовірних даних з метою управління обліком та здійсненні контролю за валютно-розрахунковими операціями банку.

Це дослідження спрямоване на виявлення оптимальних практик у сфері обліку і контролю валютних операцій, що може стати основою для подальшого удосконалення процесів управління валютними ризиками банківської системи України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

1.1. Загальні поняття про валютно-розрахункові операції банку

Впродовж останніх років в Україні здійснюється перехід до принципово нових економічних відносин. Це, у свою чергу, вимагає перетворення кредитної системи держави. Наряду з банками діють нові види фінансово-кредитних установ, крім того з'явилися в практиці нові кредитні інструменти, відбулось збільшення загального обсягу операцій, здійснюваних комерційними банками. Здійснюється пошук оптимальних форм організаційного устрою банків, нових методів обслуговування клієнтів. Саме тому створення ефективної та стійкої банківської інфраструктури - це є одне з найважливіших завдань, що вирішується сучасним суспільством.

«У період становлення банківської системи та вступу України у світове фінансове співтовариство, особливе значення має розвиток і вдосконалення валютних операцій комерційних банків так як, саме завдяки розвиненому спектру можливих найбільш продуктивні контакти з країнами, в яких розвинена ринкова економіка, що в, свою чергу, сприятливо впливає на оздоровлення економічної ситуації в країні» [1, с.24].

Варто відзначити, що аналіз діяльності українських банків показує, що валютні операції займають одне з ключових місць в їх діяльності. Дані аналізу активів і зобов'язань банків України свідчать, про їх значний відсоток в іноземній валюті відносно загального обсягу. Таким чином, робота, пов'язана з управлінням коштами в іноземній валюті клієнтів банків, є одним з найважливіших напрямків банківської справи. Природно, що така робота не може проводитися на належному рівні без відповідного обліку і контролю.

Розглянемо більш детально сутність поняття «валюта». Так на практиці дуже часто використовуються такі взаємозамінні поняття як «валюта» і «гроші», однак слід відмітити, що всередині країни зазвичай використовується поняття «гроші», а термін «валюта» – зовні.

Втім, термінологічні відмінності між валютою і грошима існують у багатьох мовах: в англійській мові це будуть слова «money» і «currency», в німецькій - «geld» і «valjuta» (wahrung), в іспанській - «dinero» і «divisa» (valuta) тощо. В українську мову слово «гроші» потрапило після навали монголо-татарів, а сам термін «валюта», що має міжнародне визнання і використовується в різних мовах, прийшов до нас з Франції.

Однак якщо розглядати термін «валюта» у найпростішому розумінні, то під ним слід розуміти грошові знаки досліджуваної або іноземної держави.

Аналіз існуючих підходів до трактування поняття «валюта» дає можливість стверджувати, що існує три напрями до його визначення, зокрема це:

- грошова одиниця, що є основою окремо взятої держави;
- тип певної грошової системи країни;
- грошовий знак, який використовується під час міжнародних розрахунків.

Сьогодні в сучасній доктрині немає загального визначення валютних операцій. Деякі автори визначають валютні операції як операції, які здійснюються учасниками валютного ринку. На думку В.А. Ющенко та В. І. Міщенко, «валютні операції визначаються як певні банківські та фінансові операції, пов'язані з передачею права власності на валютні цінності». Згідно теорії Ж. В. Завальної та М. В. Старинського, валютні операції визначаються як конкретні дії, в яких проявляються валютні пра-вовідносини. А валютні правовідносини - це відносини у сфері валютного обігу і валютних цінностей та процес функціонування державних уповноважених органів з питань валютного

регулювання та валютного контролю, метою яких є забезпечення прав та інтересів фізичних, юридичних осіб або держави. Відомий фахівець в області банківського права О.А. Костюченко розглядає валютні операції як операції, спрямовані на виникнення, зміну і припинення речових або зобов'язальних прав на цінності в інвалюті. Тобто, існує багато думок, але якщо підсумувати все вищесказане, то валютні операції слід розуміти як транзакції, об'єктом яких є валюта та валютні цінності. Що стосується нормативної бази України, то чинним законодавством, визначено наступні поняття (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1

Визначення понять згідно чинного законодавства

Термін	Визначення
Валютна операція	а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні операція цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта; б) торгівля валютними цінностями; в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей
Іноземна валюта	а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті; в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах

Джерело: складено автором за [2]

Отже, виходячи з усього вище сказаного, можемо стверджувати, що поняття «валютна операція» є ключовим поняттям для національного валютного законодавства. Адже у результаті здійснення валютних операцій як резиденти так

і нерезиденти, набувають статусу саме суб'єктів валютних відносин, а відтак вони підпадають під сферу чинного валютного регулювання та контролю. Саме ж поняття «валютні операції» визначено ЗУ «Про валюту та валютні операції».

«Валютний ринок є його складовою частиною і являє собою не що інше, як систему постійних економічних, а також організаційних відносин щодо операцій купівлі/продажу іновалюти та платіжних документів в іновалютах» [3, с.52].

Залежно від характеру економічної системи певної країни, рівня валютних обмежень запроваджених в державі та ступеня конвертованості валюти визначається рівень розвитку валютного ринку. Що ж стосується України, то її валютний ринок знаходиться тільки на стадії формування.

На думку А. Філіпенка, валютні ринки є найповнішою формою ринкових відносин порівняно з валютними біржами й аукціонами. Вони ефективно обслуговують внутрішній і міжнародний платіжний оборот, забезпечуючи своєчасне здійснення розрахунків, більш раціональне й ефективне використання валютних коштів, прискорення їх оборотності, управління ліквідністю в іновалюті, страхування «звичних» ризиків від можливих змін валютних курсів, що дозволяє отримати учасникам валютних операцій прибуток (в результаті курсових різниць), ринкове і державномонополістичне регулювання валютних курсів, проведення валютної політики, спрямованої на державно-монополістичне регулювання економіки (валютної інтервенції). Таким чином, основою для проведення валютних операцій безпосередньо на валютному ринку є міжнародна торгівля і пов'язані з нею послуги, а також міжнародний рух капіталів і кредитів.

Ще одним не менш важливим моментом при розгляді поняття «валютні операції» є їх класифікація, оскільки саме вона дозволяє в повній мірі розкрити

сутність поняття, використовуючи, при цьому, різні класифікаційні ознаки, що дають змогу розглянути досліджуваний об'єкт з різних сторін.

Щодо класифікації валютних операцій, то варто відмітити, що єдиної думки у цьому питанні теж немає (Додаток А) .

Різноманітність валютних операцій ґрунтується на визначенні їх сутності операцій, а також їх особливостей. На практиці операції з інвалютою також поділяють на наступні групи (рис. 1.1).

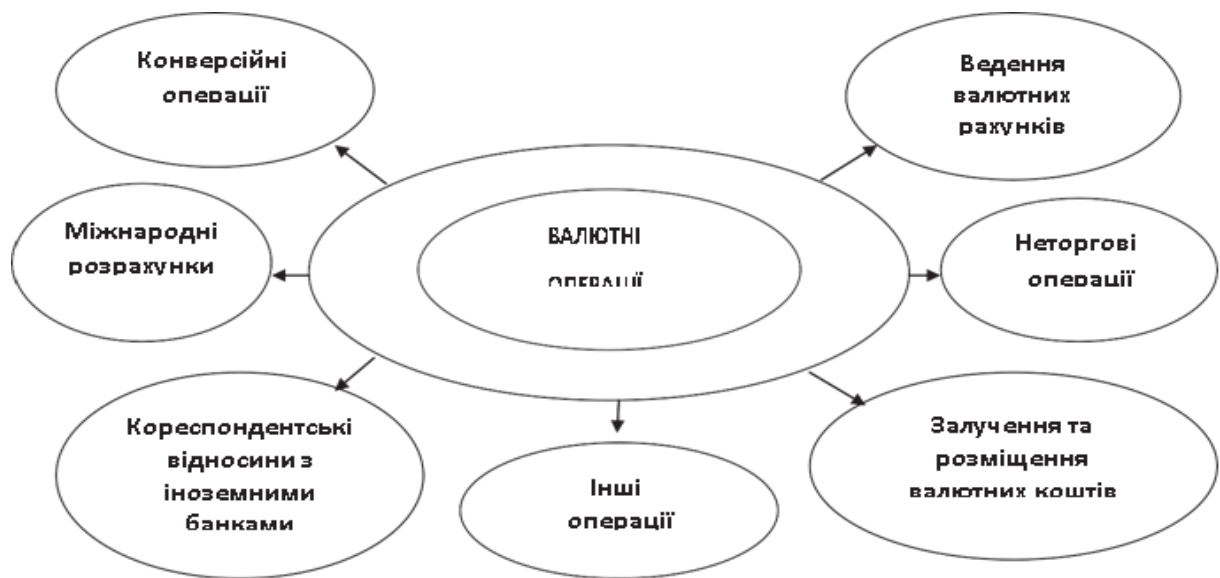

Рисунок 1.1 – Види валютних операцій

Узагальнення підходів вчених-практиків стосовно класифікацій валютних операцій, дає змогу побудувати схему, яка враховує їх ключові види (рис. 1.2).

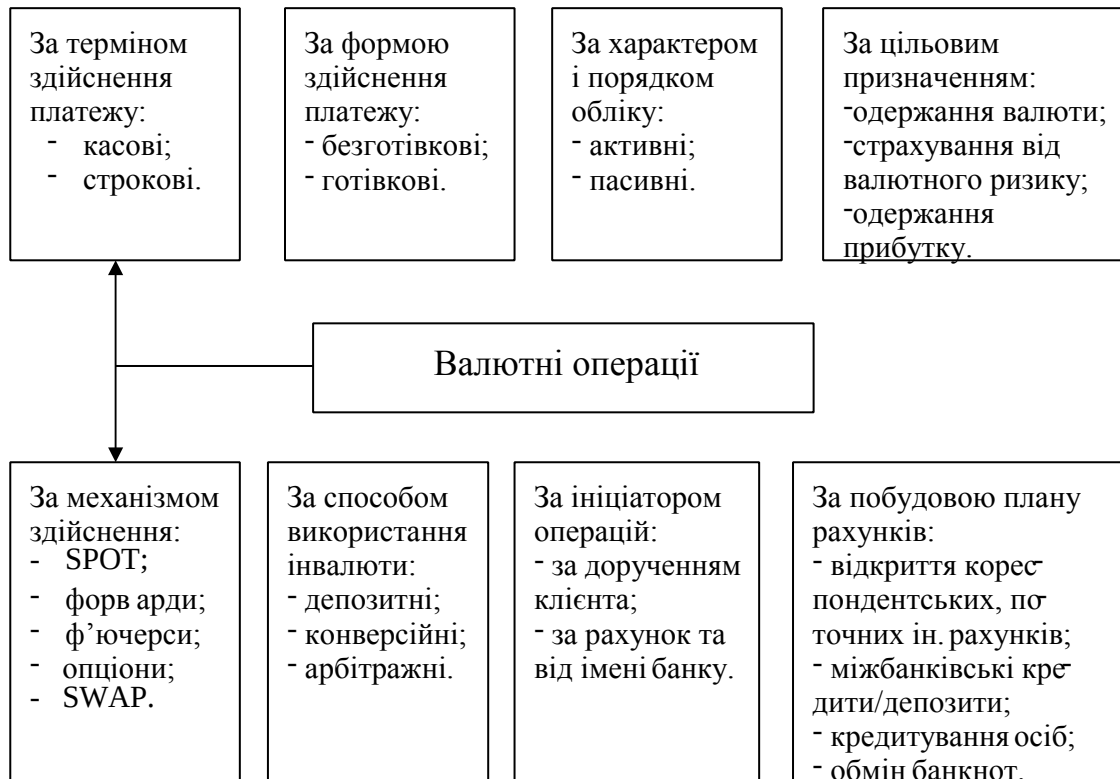

Рисунок 1.2 – Класифікація валютних операцій комерційних банків

Джерело: складено автором

Розглянемо більш детально деякі види валютних операцій, а саме за механізмом їх здійснення.

Операції «spot» – розрахунок відбувається на другий робочий день після укладення угоди за курсом, зафіксованим в момент її укладення [4]. Ці операції найбільш поширені і складають до 90% обсягу валютних угод. Відповідно до умов угоди «spot» зарахування валюти здійснюється на рахунки, зазначені банками-одержувачами.

За допомогою операції «spot» комерційні банки в змозі забезпечувати потреби своїх клієнтів щодо інвалюти, переливу капіталу, включаючи «гарячі» гроші (обмін валюти з однієї в іншу), а також здійснювати арбітражні та спекулятивні операції [5].

Ще одним видом міжбанківських термінових угод є операції «форвард». У момент укладання угоди фіксується термін, курс, а також сума, але до настання терміну (від 1 до 6 міс.) ніякі суми за рахунками не проводяться. До особливостей термінових рахунків відносяться:

- існування інтервалу в часі між моментом укладення угоди та її виконанням;
- визначення курсу валюти в момент безпосереднього укладання угоди.

Крім того у біржових котирувальних бюлетенях відбувається публікація курсу для угод «spot», а також премії/знижки, які стосуються визначення курсу для операцій «форвард», з врахуванням різних термінів – 1,3, 6 міс.. особливістю є той момент, що у разі якщо валюта за угодою «форвард» котирується дорожче у порівнянні із «spot», то вона повинна котируватись із премією.

Знижки/дисконт означає зворотне. Терміновий курс, в якому врахована премія/знижка, називається курсом «аутрайт». Так при премії валюта на строк дорожче, аніж відповідний готівковий курс, при знижці - дешевше. Маючи значення премії і дисконту, обчислюється курс «аутрайт». [2]

«Ф'ючерсні операції – це операції, згідно до яких два визначених контрагенти домовляються щодо купівлі/продажу зазначеної суми валюти у відповідний проміжок часу за курсом, що встановлюється у момент підписання угоди. Слід зазначити, що особливістю ф'ючерсних операцій, є те, що на відміну від форвардних операцій, вони проводяться лише на біржах. Якщо ж говорити про форми та умови контрактів, то вони є чітко уніфікованими (з обов'язковим визначенням виду валюти, обсягів операцій, курсу, строку оплати тощо)» (Додаток Б).

Опціонні операції – це операції, відповідно до яких між учасниками укладається угода, відповідно до якої у одного з учасників є право (не обов'язок)

купити/продати іншому певну кількість валюти у відповідний термін або протягом відповідного строку та за окресленим курсом іншому.

Цікавим моментом, а точніше сполученням валютних операцій, які згадуються вище, є угоди «своп» (swap), оскільки вони містять в собі як елементи спот так і форвардних операцій. Таким чином, своп-операції – це операції, пов’язані з обміном зобов’язаннями/активами з метою вдосконалення структури цих операцій, зниження витрат та ризиків, та отримання прибутку.

Операції своп використовуються у разі:

- здійснення банківських комерційних угод: продаж інвалюти згідно умов негайної поставки з одночасною її закупкою на термін.
- придбання банком певної суми необхідної валюти без ймовірності валютного ризику для забезпечення наступних моментів, а саме: диверсифікації валютних авуарів, а також міжнародних розрахунків.
- взаємного міжбанківського кредитування, яке повинно відбутися у двох валютах.

Переваги та недоліки кожного виду розглянутих вище валютних операцій наведені в (Додаток В).

Таким чином, валютні операції є однією з ключових сфер фінансових відносин нашої країни, оскільки показує стан міжнародних відносин. Важливим моментом є дослідження механізму проведення валютних операцій. Для забезпечення підвищення його ефективності необхідно на постійній основі здійснювати аналіз, державне регулювання та моніторинг. Саме тому питання розробки, а також впровадження системи ефективної організації валютної діяльності є дуже важливою.

1.2 Правове регулювання валютно-розрахункових операцій банку

В останні роки економіка та банківська система України зазнали кардинальних змін через досягнення політичної та економічної незалежності України та перехід до побудови соціально орієнтованої ринкової економіки. Система валютних розрахунків між декількома суб'єктами господарювання, що забезпечує безперебійність розрахунків та залучення інвалюти є головними умовами нормального функціонування економіки. Сьогодні діяльність банків вимагає сучасних підходів для вирішення питань вдосконалення і розвитку валютних операцій. Перед банківською системою стоїть завдання стимулювати суспільний попит на банківські послуги. Для того щоб це завдання було виконано, необхідно створити такі умови, щоб кожен клієнт міг отримати надані послуги в зручний для нього час, в обраному ним місці і з мінімальними витратами [2].

Перетворення мобілізованих тимчасово вільних грошових ресурсів у реальний капітал – одна з важливих функцій, яку виконують банки. Банки – це саме та галузь, яка повинна бути націлена на прогнозування економічної ситуації і швидше реагувати на будь-які зміни на фінансовому ринку. Сьогодні в жодному секторі економіки немає незалежних структур, фінансова діяльність яких не була б у постійній взаємодії з банківською діяльністю.

«Валютні операції підлягають державному та банківському контролю і контролю. У країнах з частково конвертованими валютами і обмеженнями на фінансові операції, розмір валютної позиції банків по відношенню до національної валюти є одним з об'єктів валютного контролю»[6]. У періоди валютної нестабільності ці ліміти можуть скорочуватися: також можуть встановлюватися ліміти і для термінових операцій як за сумами так і за

термінами. Варто зазначити, що контроль за валютними операціями зберігається при введенні повної конвертованості валюти в європейських країнах.

Ринкові відносини та світове економічне співтовариство вимагає від України підвищити увагу у сфері регулювання валютних операцій адже вони складають вагомую частину (рис. 1.2). Варто відмітити, що це є важливим моментом в розкритті інформації в Звітах про фінансову стабільність НБУ (Додаток Д). Саме тому валютне регулювання є одним з ключових питань НБУ.

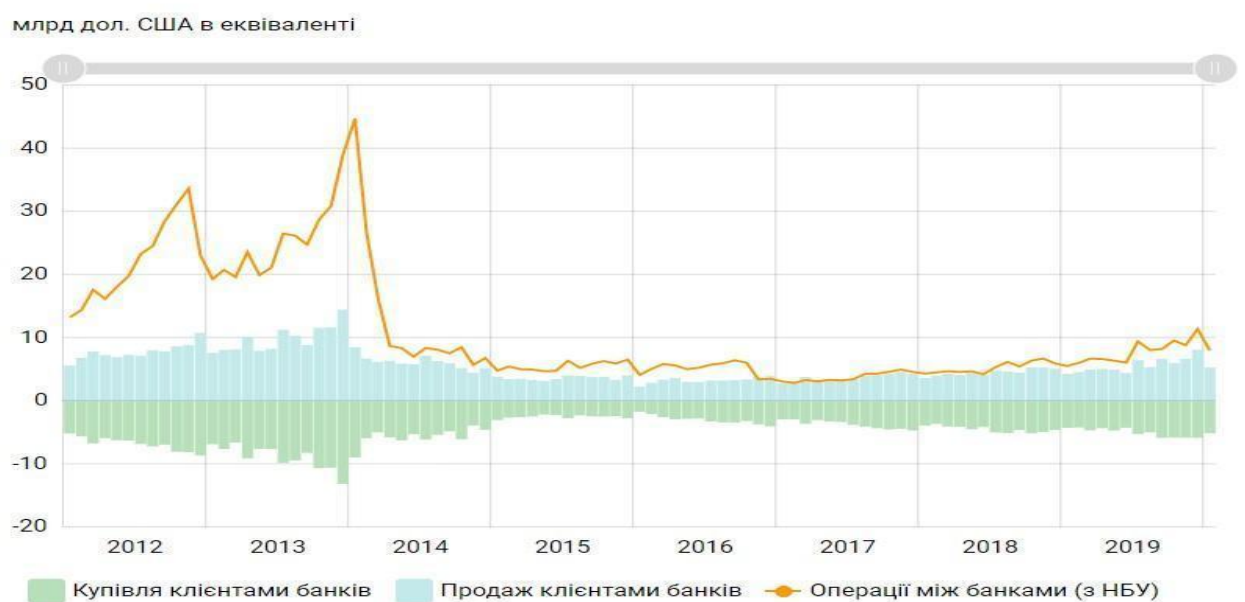

Рис.1.3. Динаміка валютних операцій

«Під валютним регулюванням слід розуміти діяльність держави, а також уповноважених органів, яка спрямована на регламентацію валютних розрахунків та порядок здійснення операцій з валютними цінностями.

Об'єктом валютного регулювання є операції резидентів/нерезидентів, фізичних/юридичних осіб, що пов'язані з:

- переміщенням валюти та зміною власника,
- отриманням валютних коштів за товари/послуги;
- перерахуванням валюти закордон,

- зобов'язанням декларувати валютні цінності, а також інше майно резидентів, розташованих за межами нашої країни.

Варто відмітити, що регулювання валютних операцій в країні здійснюється відповідно виданих нормативно-правових актів, які стосуються валютних відносин. Крім того задля успішного виконання перед валютною політикою функцій в Україні створено систему державних органів щодо валютного регулювання та контролю. Так регулювання валютних операцій здійснюють: ВРУ, КМУ, НБУ та інші уповноважені органи» [7, с.23].

Одним з основних нормативних актів, що регулює операції з валютними цінностями та проголошує свободу валютних операцій, а також передбачає поступове скасування валютних обмежень є ЗУ «Про валюту та валютні операції» від 07 лютого 2019 року. Разом з прийняттям даного Закону набули чинності ще 8 постанов Правління НБУ, що стали базою нової ліберальної системи валютного регулювання в нашій країні.

Так Постанови № 1, 2, та 3 виступають як постійно діючі нормативні акти. Постанова № 6 теж носить постійний характер, в ній розглянуто процедуру здійснення кредитних договорів, що стосуються нерезидентів. Постанова № 8 також має часових границь та покликана втілювати ризик-орієнтований напрямок у валютному контролі.

Крім того, важливе значення щодо регулювання валютного ринку нашої країни мав ЗУ «Про Національний банк України» прийнятий у 1999 р., Згідно Закону НБУ є уповноваженою державною установою, що є відповідальною за здійснення безпосередньо валютної політики, яка ґрунтується на принципах загальної економічної політики.

Відповідно до ст.1 Закону зазначаються ряд понять, зокрема «грошово-кредитна політика», «дисконтна валютна політика», «золотовалютний резерв», «платіжний баланс», «офіційний валютний курс» тощо. Також ст.6 визначено основну функцію НБУ - забезпечення стабільності грошової одиниці України [8].

Що ж стосується суто облікового процесу то в цьому напрямку також діє ряд постанов НБУ (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Нормативно-правові акти, які забезпечують
організацію обліку в банку

Назва документу	Ким та коли затверджено	Загальна характеристика
Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України	Постанова Правління НБУ від 17.11.2004 р. за № 555	Забезпечує облікове супроводження операцій в іноземній валюті
Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України	Постанова Правління НБУ від 04.07.2018 № 75	Встановлює ключові вимоги стосовно бухгалтерського обліку, а також бухгалтерського контролю в результаті здійснення операційної діяльності банками України
Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України	Постанова Правління НБУ від 21.02.2018 № 14	Встановлює ключові вимоги стосовно відображення в обліку операцій банків з фінансовими інструментами
Про затвердження нормативноправових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку	Постанова Правління НБУ від 11.09.2017 № 89	Встановлює перелік рахунків

Джерело: складено автором

Таким чином, регулювання валютних відносин в нашій країні виконується відповідно до нормативно-правового забезпечення. Разом з іншими валютними регуляторами, НБУ, керуючись положеннями Статуту МВФ, ЗУ «Про валюту та валютні операції» Конституцією України, та іншими правовими документами,

встановлює порядок здійснення операцій з валютними цінностями в Україні, і визначає основні принципи внутрішнього валютного ринку. Водночас, постійне вдосконалення нормативно-правової бази в області валютних відносин являється запорукою становлення та розвитку нашої країни як правової держави з сильною національною грошовою одиницею.

1.3 Організація обліку та контролю валютно-розрахункових операцій банку

У відповідності до положення «Про облікову політику АТ «ПРЕУС БАНК МКБ» встановлено основні вимоги щодо бухгалтерського обліку та бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПРЕУС БАНК МКБ» (далі – Банк).

З цією метою Банк розробляє Облікову політику, систему і форми управлінського обліку, внутрішньої звітності і контролю за операціями, визначає права працівників на підписування документів, затверджує правила документообороту і технологію оброблення облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку. Облікова політика Банку визначає та встановлює єдині для всіх структурних підрозділів Банку методологічні підходи до побудови та організації бухгалтерського обліку та звітності, єдине тлумачення та розуміння принципів своєчасного та достовірного відображення банківських операцій. У своїй діяльності для організації бухгалтерського обліку, ведення рахунків та складання зовнішньої і внутрішньої фінансової звітності Банк дотримується основних принципів: безперервності, послідовності та нарахування. При виборі і застосуванні відповідної політики керівництво Банку виходить з міркувань обачливості, превалювання сутності над формою, окремого відображення активів та пасивів, суттєвості та консолідації. Повнота та достовірність операцій у сфері бухгалтерського обліку забезпечуються обліковою і

внутрішніми процедурами банку, що проводяться відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України.

Організація проведення всіх банківських операцій розкрита у внутрішніх документах Банку, таких як Положення, Правила, Процедури, Операційні пам'ятки тощо, затверджених Правлінням Банку, складовою частиною яких є схеми бухгалтерського обліку відповідних операцій.

У межах чинного законодавства, нормативно-правових документів Національного банку України, банківської ліцензії та генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій Банку це Положення визначає:

- основні принципи ведення бухгалтерського (фінансового) обліку та формування статей звітності;
- базові методи оцінки активів, зобов'язань та інших статей балансу Банку;
- порядок визнання доходів та витрат Банку за кожним фінансовим інструментом;
- основні критерії визнання активів безнадійними до отримання;
- порядок створення та використання оціночних резервів (порядок списання за рахунок оціночних резервів безнадійної заборгованості за активами Банку);
- підходи та вказівки щодо обліку і контролю нестандартних операцій.

В Положенні визначається форма бухгалтерського обліку, що обрана Банком, порядок і методи реєстрації та узагальнення інформації з додержанням єдиних засад з урахуванням особливостей діяльності і технології обробки облікових даних, система і форми управлінського обліку, звітності і контролю операцій, права працівників на підписання бухгалтерських документів, затверджені правила документообігу і технології обробки облікової інформації.

Основні напрямки використання облікової політики:

- ведення бухгалтерського обліку;
- складання та подання достовірної фінансової, статистичної та управлінської звітності;

- організація операційної роботи, документообігу, внутрішнього контролю за здійсненням операцій Банку;
- визначення регламенту відносин з питань обліку в підрозділах Банку, з установами Національного банку України, органами державної влади, а також іншими користувачами облікової інформації.

Основні напрямки призначення облікової політики:

- для відповідальних працівників, які здійснюють облік та складають звітність;
- для користувачів облікової інформації та звітності з метою розуміння ними принципів, покладених в основу звітів і правильної оцінки діяльності Банку в цілому;
- для розробників внутрішніх Положень та Процедур в частині бухгалтерського обліку і звітності.

Правління банку затверджує Положення про облікову політику банку. Зміст Положення про облікову політику банку доводиться до відома всіх структурних та відокремлених підрозділів Банку.

На підставі принципу послідовності облікова політика Банку передбачає постійне (із року в рік) застосування прийнятої стабільної облікової політики.

Облікова політика може змінюватись тільки, якщо зміна:

вимагається нормативно-правовими актами Національного банку України, прийнятими відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, та/або міжнародними стандартами фінансової звітності;

приводить до того, що фінансові звіти надають достовірну та доречнішу інформацію про вплив операцій, інших подій або умов на фінансовий стан, фінансові результати діяльності або грошові потоки Банку.

У разі невідповідності окремих положень облікової політики Банку нормам чинного законодавства України, у тому числі нормативно-правовим актам Національного банку України, у зв'язку із внесенням змін та доповнень до них, структурні підрозділи Банку керуються внутрішніми документами Банку, які

визначають його облікову політику, у частині, що не суперечить чинному законодавству, а також нормативно-правовими актами Національного банку України з питань бухгалтерського обліку.

Таким чином, Положення «Про облікову політику» є обов'язковими для безумовного виконання для всіх структурних та відокремлених підрозділів Банку. Викладені в Положенні принципи, методи та процедури Облікової політики в Банку розроблено з урахуванням таких документів: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17], № 996-XIV від 16.07.99 (зі змінами)[17]; Положення «про організацію бухгалтерського обліку в банках України», затверджене постановою Правління Національного банку України № 75 від 04.07.2018 (зі змінами) [18]; Правила застосування переліку документів, що утворюються в діяльності Національного банку України та банків України, затверджений постановою Правління Національного банку України від 27 листопада 2018 року № 130 (зі змінами) [19]; Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 20 жовтня 2004 року N 495 (зі змінами) [20]; Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17 листопада 2004 року N 555 (зі змінами) [21] ; Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21 лютого 2018 року N 14 (зі змінами) [22]; Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 27 лютого 2018 року N 17 [23]; План рахунків бухгалтерського обліку банків України та затверджені постановою Правління Національного банку України від 11 вересня 2017 р. N 89 (зі змінами) [24]; Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління

Національного банку України 26 грудня 2018 року N 153[25]; Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 20.12.2005 N 480 (зі змінами) [26]; Правила бухгалтерського обліку операцій з акредитивами в банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 28.12.2019 N 164 [27]; Правила бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток у банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 8 квітня 2005 року N 123 (із змінами) [28]; Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» [29], затверджене постановою Правління НБУ від 29 липня 2022 N 164; Інструкція з бухгалтерського обліку запасів матеріальних цінностей банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 10 грудня 2004 року N 625 (зі змінами) [30]; Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових активів та податкових зобов'язань, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17 березня 2009 року N 140 [31]; Правила бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті, затверджені постановою Правління Національного банку України від 4 вересня 2009 року N 530 [32]; Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 13 листопада 2018 року N 120 (зі змінами) [33]; Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року N 368 (зі змінами) [34]; Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24 жовтня 2011 року N 373 (зі змінами) [35]; Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 25 вересня 2018 р. № 103 (зі змінами) [36]; Положення про

інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року N 879 (зі змінами) [37]; Порядок застосування методу трансформації під час складання фінансової звітності банків України, затверджений постановою Правління Національного банку України від 10 грудня 2012 року № 510 (зі змінами) [38]; Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.08.12 № 346 (зі змінами) [39]; Положення про порядок подання банком до Національного банку України аудиторського звіту за результатами щорічної перевірки фінансової звітності, затверджене постановою Правління НБУ від 02 серпня 2018 року № 90 (зі змінами) [40]; Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки, затверджене постановою правління НБУ від 13 квітня 2020 року № 49 [41]; Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг) затверджена постановою Правління НБУ 163 від 29.07.2022 [42].

Облікова політика Банку побудована на наступних принципах ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності:

Повнота бухгалтерського обліку - всі банківські операції підлягають реєстрації на рахунках бухгалтерського обліку. Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій банку, яка може впливати на рішення, що приймаються згідно з нею.

Безперервність діяльності установи, що працює - вважається, що установа постійно функціонує і продовжуватиме свою діяльність у майбутньому. Тобто, вона не має ні наміру, ні потреби у ліквідуванні чи скороченні масштабів своєї діяльності. Якщо ж Банк передбачає, що в наступному звітному періоді будуть продані активи, необхідно врахувати ці активи за їх ліквідаційною вартістю продажу. Якщо ліквідаційна вартість продажу менша, ніж залишкова вартість

(первісна вартість за мінусом зносу), Банку необхідно врахувати потенційний збиток і відобразити його у звіті про фінансові результати.

Стабільність правил бухгалтерського обліку - установа Банку повинна у своїй роботі постійно керуватись одними і тими ж правилами бухгалтерського обліку, окрім випадків істотних змін у її діяльності або в правовій базі. У такому разі має бути забезпечена порівнюваність із звітами за минулі періоди.

Обачливість - активи і зобов'язання обліковуються розумно, з достатньою мірою обережності, щоб не переносити існуючі фінансові ризики, що потенційно загрожують фінансовому стану установи Банку, на наступні звітні періоди.

Цей принцип передбачає ведення спеціальних рахунків сумнівних активів, резервів під знецінювання активів та можливих втрат за сумнівними активами, резервів під ризики та платежі.

Нарахування доходів та витрат (поділ звітних періодів) - статті доходів та витрат враховуються та оцінюються в період здійснення економічних операцій, незалежно від того, коли були отримані або сплачені кошти.

Метод нарахування передбачає, що сплата платежів або отримання коштів буде здійснюватися у майбутньому. Згідно з принципом нарахування всі доходи і витрати установи Банку, що належать до звітного періоду, мають відображатись у цьому ж періоді.

Обережність - принцип методу нарахування має застосовуватися в межах принципу обережності, метою якого є недопущення переоцінки активів чи доходів, з одного боку, і недопущення недооцінки витрат чи пасивів, з другого. Якщо немає впевненості в отриманні доходів, доходи за такими операціями обліковуються при їх фактичному отриманні.

Дата операції - операції відображаються в бухгалтерському обліку в день їх здійснення, тобто в день виникнення прав (активів) або зобов'язань (пасивів), незалежно від дати руху коштів за ними.

Окреме відображення активів та пасивів - цей принцип передбачає, що всі рахунки активів та пасивів оцінюються окремо і відображаються в розгорнутому вигляді.

Прийнятність вхідного балансу - залишки за балансовими рахунками на початок поточного звітного періоду мають відповідати залишкам за станом на кінець попереднього звітного періоду.

Перевалювання сутності над формою - операції обліковуються та розкриваються у звітності відповідно до їх економічної суті, а не юридичної форми. Наприклад, такі операції, як фінансовий лізинг, облік векселів, відображені в Плані рахунків відповідно до їх економічної суті, тобто як кредитні операції.

Оцінка - активи і пасиви обліковуються пріоритетно за вартістю їх придбання чи виникнення. Активи та зобов'язання в іноземній валюті, за винятком немонетарних статей, мають переоцінюватися під час кожної зміни офіційного курсу Національного банку України та обов'язково на звітну дату.

Відкритість - фінансові звіти мають бути достатньо якісними і детальними, щоб уникнути двозначності, правдиво відображати операції з необхідними поясненнями в записках про правила оцінки активів і пасивів. Операції повинні відповідати змісту окремих статей звітів. Звітність має бути чітко викладена і зрозуміла для користувача.

Автономність - активи та зобов'язання Банку повинні бути відокремлені від активів та зобов'язань інших банків (підприємств) і власників цього Банку.

Консолідація - складання зведеної фінансової звітності в цілому по Банку з врахуванням відділень, дочірніх банків та підприємств як єдиної економічної одиниці.

Суттєвість - у фінансових звітах має відображатись вся суттєва інформація, корисна для прийняття рішень керівниками Банку чи інвесторами. Інформація є суттєвою, якщо її відсутність або перекручення може вплинути на економічні рішення користувачів звітності.

Забороняється взаємний залік активів та зобов'язань, доходів та видатків, як в бухгалтерському обліку, так і в фінансових звітах, а саме:

- кредитів, депозитів та іншої кредиторської та дебіторської заборгованості різних юридичних чи фізичних осіб,
- кредитів, депозитів та іншої кредиторської чи дебіторської заборгованості одних і тих же юридичних чи фізичних осіб, що враховуються в різних валютах та з різними термінами погашення,
- депозитів та кредитів, наданих під заставу депозиту,
- витрат на виплату відсотків та доходів у вигляді відсотків тієї ж самої юридичної особи.

Підготовка та подання форм звітності включає визначення таких критеріїв якісних характеристик :

- зрозумілість - інформація, що включається до форм звітності, має бути зрозумілою користувачам із помірними знаннями бізнесу, економіки та бухгалтерського обліку;
 - корисність – інформація форм звітності має своєю метою надати достовірну оцінку минулих, теперішніх та майбутніх подій та впливати на економічні рішення щодо поточної або подальшої діяльності Банку;
 - суттєвість – інформація є суттєвою тоді, коли її упущення або неправильний виклад можуть вплинути на реальну економічну оцінку діяльності Банку та його фінансовий стан;
 - надійність – інформація вважається надійною тоді, коли в ній відсутні суттєві помилки чи спотворення. Надійність вимагає від установ та структурних підрозділів Банку:
- сумлінності подання інформації – кожна стаття звіту повинна бути корисною, тобто з достатньою точністю піддаватися конкретній оцінці;
 - змістовності інформації – тобто відображення максимальної інформації і конкретного економічного ефекту в межах встановленої форми;

- нейтральності – інформація повинна бути достовірною. Її подання у звітах не повинно бути вибіркоvim для заздалегідь визначеного результату;
- відповідності – звіти повинні містити інформацію, що базується на конкретних оцінках щодо можливості погашення заборгованості, сплати доходів та витрат, корисних строків служби операційних активів, тощо.

Не допускаються значні недооцінки чи переоцінки окремих елементів звітів, для цього необхідна повна точність у відображенні всіх показників діяльності Банку.

Управлінська та інша внутрішньобанківська звітність складається відповідними підрозділами Банку шляхом корекції та деталізації фінансової звітності, а також шляхом використання даних окремої підсистеми АБС Б2 з введення, обробки та аналізу додаткових параметрів управлінського обліку на документах та аналітичних рахунках. Введення нових форм звітності здійснюється відповідно до внутрішніх нормативних документів Банку. Структурний підрозділ, який має одержувати і використовувати нову звітну інформацію, встановлює форму та методику складання нової звітності, визначає періодичність надання, зміст та рівень деталізації управлінської інформації тощо.

Система обліку Банку включає бухгалтерський (фінансовий), податковий та управлінський облік, які ґрунтуються на єдиній інформаційній базі, відрізняючись формою та періодичністю розрахунку даних.

Банк веде фінансовий та податковий облік у грошовій одиниці України. Управлінський облік передбачає складання звітів у грошовій одиниці України та іноземній валюті (у разі необхідності).

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів Банку шляхом своєчасного та повного відображення в бухгалтерському обліку усіх банківських операцій.

Обліковий процес складається із кількох етапів, таких як: збір інформації, аналіз кожної операції, відображення її результатів на аналітичних рахунках, формування балансу та складання звітів.

Збором інформації займається більшість працівників Банку (і не тільки бухгалтерського підрозділу). Первинна інформація не породжується обліковою інформацією, вона є продуктом різних функціональних підрозділів Банку. Якість облікової інформації зумовлюється, насамперед, якістю та своєчасністю саме первинної інформації.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Піреус Банк МКБ» за основними показниками

Акціонерне товариство «Піреус Банк МКБ» входить до міжнародної банківської групи Піреус Банк Групи, головний офіс якої знаходиться в Афінах (Греція) [14] АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ» (тут і надалі – АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ») – це український комерційний банк, який відповідно до класифікації НБУ належить до банків іноземних банківських груп [15].

Так, за структурою власності станом на «01» січня 2023 року мажоритарним акціонером Банку є Піреус Файненшл Холдінгс С.А. (Греція) (Piraeus Financial Holdings S.A., Greece), який володіє 99,991818% акцій Банку. Інші 0,008182% акцій Банку розділені між 22 міноритарними акціонерами (адаптована структура власності наведена в Рисунку 2.1).

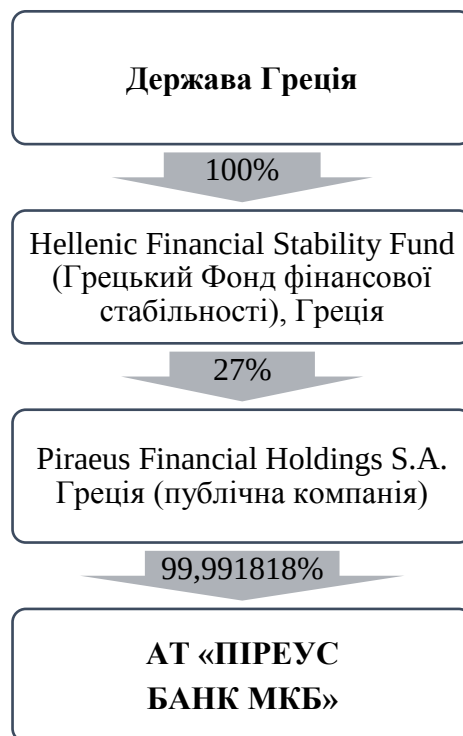

Рис. 2.1 Схематична структура власності АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ»

Джерело: побудовано автором

Розглянемо діяльність АТ «ПРЕУС БАНК МКБ» із призми підходу до суті діяльності установи, яка відноситься до комерційного банку.

Із розбудовою вітчизняного законодавства з початку незалежності України змінювався підхід до визначення сутності комерційний банк. Так, у законі України «Про банки і банківську діяльність» від 1991 року [16] законодавець зазначав, що комерційний банк виконує комплекс послуг, на той час їх було 16. Це був правовий підхід визначення сутності комерційного банку – як фінансового посередника, який виконує одну чи більше фінансових операцій, віднесених законом того часу до банківської діяльності. При такому підході було зовсім незрозуміло, чому одні операції можна було виконувати банкам, а інші заборонялося і дозволялося виконувати небанківським посередникам на грошово-кредитному ринку. Все ж таки, для розуміння, що означає комерційний банк і розібратися, які операції притаманні лише комерційним банкам можна тільки за економічного підходу до визначення сутності самого банку.

Отже, комплекс із трьох базових операцій:

1. **кредитних:** надавати клієнтам позички і створювати нові платіжні засоби,
2. **депозитних:** приймати грошові вклади від клієнтів та повертати вклади,
3. **розрахунково-касових:** здійснювати розрахунки між клієнтами створює первинну сферу банківської діяльності, а фінансовий посередник, що виконує цей комплекс, є банком в економічному розумінні.

Тому розпочнемо аналіз із активів банку – із чого банк формує дохідність. Звіт про фінансовий стан станом на 31.12.2022 (Додаток Ж).

Вертикальний та горизонтальний аналіз фінансових показників АТ "ПРЕУС БАНК МКБ" на 31 грудня 2022 та 31 грудня 2021 років:

Таблиця 2.1

Горизонтальний аналіз

тис.грн.

	31 грудня 2021 року	31 грудня 2022 року	Відхилення, +,-	
			абсолютне	відносне
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти	810 451	1 592 786	782 335	96,53%
Кредити та аванси банкам	53 392	30 249	- 23 143	-43,35%
Кредити та аванси клієнтам	2 594 969	2 101 049	- 493 920	-19,03%
Інвестиції в цінні папери	1 941 416	2 114 359	172 943	8,91%
Інвестиційна нерухомість	1 825	1 741	- 84	-4,60%
Непоточні активи, утримані для продажу	279	279	-	0,00%
Поточні податкові активи	5 758	5 758	-	0,00%
Відстрочені податкові активи	65 751	65 506	- 245	-0,37%
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	31 482	49 707	18 225	57,89%
Основні засоби	109 624	93 666	- 15 958	-14,56%
Активи з права користування	65 256	38 185	- 27 071	-41,48%
Інші фінансові активи	8 351	5 710	- 2 641	-31,62%
Інші нефінансові активи	16 950	12 476	- 4 474	-26,40%
ЗАГАЛОМ СУМА АКТИВІВ	5 705 504	6 111 471	405 967	7,12%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Кошти банків	762 209	397 204	- 365 005	-47,89%
Кошти клієнтів	3 585 169	4 625 578	1 040 409	29,02%
Інші залучені кошти	504 934	365 187	- 139 747	-27,68%
Забезпечення	38 103	43 245	5 142	13,50%
Орендні зобов'язання	68 269	47 868	- 20 401	-29,88%
Інші фінансові зобов'язання	25 827	29 925	4 098	15,87%
Інші нефінансові зобов'язання	21 303	14 995	- 6 308	-29,61%
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	5 005 814	5 524 002	518 188	10,35%
КАПІТАЛ				
Статутний капітал	2 531 347	2 531 347	-	0,00%
Інші резерви	9 458	8 894	- 564	-5,96%
нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)	- 1 841 115	- 1 952 772	- 111 657	6,06%
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	699 690	587 469	- 112 221	-16,04%
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗАОБОВ'ЯЗАНЬ	5 705 504	6 111 471	405 967	7,12%

Джерело: складено автором

За результатами горизонтального аналізу у 2022 році в АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ" спостерігається збільшення активів на 405 967 тис. грн., або 7,12% та

зобов'язань на 518 188 тис. грн., що складає 10,35%. Сума власного капіталу зменшилась на 112 221 тис. грн.(16,04%).

Таблиця 2.2

Вертикальний аналіз

тис.грн.

	31 грудня 2021 року	структура, %	31 грудня 2022 року	структура, %	структурні зрушення, %
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	810 451	14,20%	1 592 786	26,06%	11,86%
Кредити та аванси банкам	53 392	0,94%	30 249	0,49%	-0,44%
Кредити та аванси клієнтам	2 594 969	45,48%	2 101 049	34,38%	-11,10%
Інвестиції в цінні папери	1 941 416	34,03%	2 114 359	34,60%	0,57%
Інвестиційна нерухомість	1 825	0,03%	1 741	0,03%	0,00%
Непоточні активи, утримані для продажу	279	0,00%	279	0,00%	0,00%
Поточні податкові активи	5 758	0,10%	5 758	0,09%	-0,01%
Відстрочені податкові активи	65 751	1,15%	65 506	1,07%	-0,08%
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	31 482	0,55%	49 707	0,81%	0,26%
Основні засоби	109 624	1,92%	93 666	1,53%	-0,39%
Активи з права користування	65 256	1,14%	38 185	0,62%	-0,52%
Інші фінансові активи	8 351	0,15%	5 710	0,09%	-0,05%
Інші нефінансові активи	16 950	0,30%	12 476	0,20%	-0,09%
ЗАГАЛОМ СУМА АКТИВІВ	5 705 504	100,00%	6 111 471	100,00%	-
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	762 209	13,36%	397 204	7,19%	-6,17%
Кошти клієнтів	3 585 169	62,84%	4 625 578	75,69%	12,85%
Інші залучені кошти	504 934	8,85%	365 187	5,98%	-2,87%
Забезпечення	38 103	0,67%	43 245	0,71%	0,04%
Орендні зобов'язання	68 269	1,20%	47 868	0,78%	-0,41%
Інші фінансові зобов'язання	25 827	0,45%	29 925	0,49%	0,04%
Інші нефінансові зобов'язання	21 303	0,37%	14 995	0,25%	-0,13%
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	5 005 814	87,74%	5 524 002	90,39%	2,65%
КАПІТАЛ					
Статутний капітал	2 531 347	44,37%	2 531 347	41,42%	-2,95%
Інші резерви	9 458	0,17%	8 894	0,15%	-0,02%
нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)	- 1 841 115	-32,27%	- 1 952 772	-31,95%	0,32%
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	699 690	12,26%	587 469	9,61%	-2,65%
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО	5 705 504	100,00%	6 111 471	100,00%	-

КАПІТАЛУ ТА ЗАОБОВ'ЯЗАНЬ					
-------------------------------------	--	--	--	--	--

Джерело: складено автором

За результатами вертикального аналізу, у структурі активів найбільший приріст мають грошові кошти та їх еквіваленти(+11,86%), найбільше зменшення відбулось по статті «Кредити та аванси клієнтам»(-11,10). У зобов'язаннях банку найбільший показник приросту по статті «Кошти клієнтів»(12,85%), найбільше зменшення – по статті «Кошти банків»(-6,17%). Серед показників капіталу приріст має нерозподілений прибуток/(непокритий збиток):+0,32%, значно зменшився Статутний капітал: -2,95%.

Такі показники вказують на зміни у фінансовому стані банку протягом року. Збільшення грошових коштів та інвестицій у цінні папери вказують на певний ріст ліквідності та розширення інвестиційної діяльності, але зменшення кредитів клієнтам та банкам може свідчити про меншу активність у цих сферах бізнесу. Такий аналіз допомагає зрозуміти динаміку фінансових показників банку в порівнянні з попереднім роком.

Взагалі щодо аналізу позицій комерційного банку АТ «ПРЕУС БАНК МКБ» в 2022 році щодо його результатів. Загалом незважаючи на повно масштабне вторгнення в Україну банківська система України характеризується прибутковістю, хоч і аналізований комерційний банк не показує прибутку, а показує збитки виключно через консервативну політику банку щодо управління ризиком іншими словами менеджмент комерційного банку АТ «ПРЕУС БАНК МКБ» здійснював консервативну політику в плані резервів тобто якщо якийсь кредит було видано під заставу, банк намагався здійснити набагато більше резервування цього кредиту згідно з 368 інструкції про кредитування.

2.2. Облік валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»

Згідно з Інструкцією з обліку операцій з іноземною валютою та банківськими металами у банках України [9], кожен банк здійснює облік операцій в інвалюті у подвійному вираженні, тобто використовуючи номінальну її суму, а також гривневий еквівалент, який обліковуватиметься згідно офіційного курсу.

Також варто відмітити, що Планом рахунків бухгалтерського обліку українських банків передбачено ведення мультивалютного обліку банківських операцій (полягає у веденні обліку операцій в інвалюті на тих же рахунках, що і для операцій у гривні). Однак, якщо говорити про облік доходів та витрат (а саме: нарахованих, отриманих, сплачених) в інвалюті, то вони відображаються на рахунках 6 та 7 класів і лише в нацвалюті згідно офіційного курсу гривні до інвалют на дату їх визнання.

Що ж стосується аналітичного обліку активів і пасивів у інвалюті, то він ведеться у перерахунку на валютні коди [10].

Облік валютних операцій в Україні базується на монетарно-немонетарному методі [11]. Операції з інвалютами та банківськими металами визначаються у валюті, відповідно до якої представлена фінансова звітність, алгоритм розрахунку наступний : на дату визнання статей балансу відбувається перерахування з урахуванням офіційного обмінного курсу гривні. Відповідно до цього всі статті в інвалюті, які є монетарними, відображаються в обліку за офіційним курсом гривні на момент кожної його зміни, немонетарні ж статті в інвалюті залежно від оцінки та обліку відображаються згідно офіційного курсу

гривні на дату здійснення операції або на дату визначення справедливої вартості [12].

Що ж стосується рахунків обліку операцій з інвалютою, то використовують:

- 3800 АП «Позиція банку стосовно інвалюти та банківських металів» (відкриваються субрахунки за кожним видом валюти), який відкривається як в інвалюті так і в гривні;
- 3801 АП «Еквівалент позиції банку стосовно інвалюти та банківських металів» - ведеться тільки в гривневому еквіваленті, проте, варто відмітити, що аналітичний облік по даному рахунку ведеться за видами валют.

Операції з інвалютою на балансових рахунках обліковуються за такими валютними курсами (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Курси відображення іноземної валюти

Курси відображення іноземної валюти
а) за офіційним валютним курсом на дату валютування відображається іноземна валюта в подвійній оцінці – за номіналом та в гривневому еквіваленті (доходи та витрати, що нараховані, отримані або сплачені в іноземній валюті; усі зарахування та списання з кореспондентського рахунка, у тому числі внесок в іноземній валюті до статутного капіталу, куплена-продана іноземна валюта тощо);
б) за ринковим курсом гривні в разі купівлі-продажу іноземної валюти за гривні;
в) за офіційним валютним курсом гривні на дату нарахування, отримання і сплати доходів та витрат в іноземній валюті. У разі здійснення виправних проведення за рахунками доходів і витрат сума в гривнях за проведенням сторно має дорівнювати сумі в гривнях за помилковим проведенням

г) за офіційним валютним курсом на дату укладення установчого договору в разі внеску в іноземній валюті до статутного капіталу гривні відображаються за рахунком 3630 «Внески за незареєстрованим статутним капіталом». Різниця, що виникає при оцінці внеску за офіційним валютним курсом на дату внесення коштів в іноземній валюті та оцінці внеску за офіційним валютним курсом на дату укладення установчого договору у процесі створення статутного капіталу з участю іноземних інвесторів (а в разі збільшення статутного капіталу банку – на дату прийняття рішення про збільшення статутного капіталу), відображається за рахунком 6204 «Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами».

г) за офіційним валютним курсом на дату сплати авансу (попередньої оплати) гривні відображаються в разі придбання за іноземну валюту немонетарних активів (запасів, основних засобів, нематеріальних активів тощо) та отримання робіт і послуг.

Джерело: складено автором

Серед валютних операцій, звичайно, є і такі, що відображаються на позабалансових рахунках. До них належать: (табл. 2.4.)

Таблиця 2.4

Валютні операції, які відображаються на позабалансових рахунках:

Валютні операції, які відображаються на позабалансових рахунках:
а) вимоги та зобов'язання банку, які можуть виникнути в майбутні періоди та за якими банк зазнає ризику;
б) документи й цінності. Усі угоди, за якими в банку виникають вимоги або зобов'язання, відображаються у балансі за датою операції. Операції, за якими дата операції не збігається з датою розрахунку, впливають на розмір позабалансової валютної позиції. Для обліку таких операцій використовується технічний рахунок 9920 «Позабалансова позиція банку за іноземною валютою та банківськими металами». У разі відображення обмінних операцій за позабалансовими рахунками слід використовувати позабалансовий рахунок 9920, а в разі відображення інших операцій слід використовувати контррахунки груп 990, 991.

Джерело: складено автором

Через зміну офіційного курсу НБУ відбувається переоцінка монетарних статей балансу. Що стосується технічних аспектів переоцінки по згаданих вище рахунках, то банк самостійно їх визначає, однак з врахуванням програмного забезпечення згідно положень НБУ. Саме тут виникає поняття курсової різниці. [4, с.21]

Курсова різниця - це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іновалюти за різними обмінними курсами. Вони виникають в процесі розрахунків

або складання бухгалтерської звітності. Визначаючи курсові різниці, слід спочатку визначити, чи є відповідна грошова стаття балансу.

Різниця обмінного курсу відображається на рахунку 6204 «Результат від торгівлі інвалютою та банківськими металами». Цей процес переоцінки виконується операційною системою автоматично. Залишки в інвалюті по цінних паперах (оцінені за справедливою вартістю), повинні бути переоцінені відповідно до зміненого офіційного курсу НБУ., а результати їх переоцінки повинні відображатися на 6204 балансовому рахунку.

Якщо говорити про результати переоцінки акцій та інших цінних паперів (врахованих в портфелі для продажу), які не мають нефіксованого прибутку, то такі результати повинні бути відображені на 5102 рахунку, який називається «Результати переоцінки цінних паперів у портфелі на продаж».[2]

Переоцінка залишків на рахунках бухгалтерського обліку монетарних статей балансу відображається в наступних бухгалтерських записах:

Таблиця 2.5

Переоцінка залишків в інвалюті (у разі зростання офіційного курсу НБУ

Переоцінка залишків в іноземній валюті (у разі зростання офіційного курсу НБУ	
а) Дт 6204 Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами Кт Рахунки з пасивними залишками в іноземній валюті – сума дооцінки	
б) Дт Рахунки з активними залишками в іноземній валюті Кт 6204 Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами – сума дооцінки Вирівнювання залишків балансових рахунків 3800 «Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів» і 3801 «Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів» Дт/Кт 3801 Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів Кт/Дт 6204 Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами – різниця між залишками (у гривневому еквіваленті) за відповідними аналітичними рахунками балансових рахунків 3800 і 3801.	

Джерело: складено автором

Наведені бухгалтерські записи за переоцінкою залишків в інвалюті здійснюються при підвищенні офіційного курсу НБУ. Якщо ж офіційний курс

падає, то ведеться облік, протилежний вищевказаному. Варто також відмітити, що результат переоцінки, що відображаються на рахунках 9-го класу не є такими, що відображаються на балансових рахунках. Переоцінка ж залишків в інвалюті на позабалансових рахунках 9-го класу здійснюється з кожною зміною офіційного курсу НБУ. Крім того, всі бухгалтерські записи за даними операціями здійснюються лише після введення нових офіційних курсів НБУ безпосередньо в базу даних відповідної операційної системи, яка стосується переоцінки залишків в інвалюті та банківських металах саме на початку операційного дня. [13, с.16]

Отже, операції з інвалютою здійснюються в іншій валюті ніж та яка закладена для ведення обліку в банку та складання його фінансової звітності.

2.3. Напрями покращення обліку валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»

Одним із напрямів банківського бізнесу є його діяльності на валютному ринку, яка представлена як операціями клієнтів, так і безпосередньо власними операціями банків. Дані операції є новими для вітчизняної банківської системи порівняно з банківськими системами розвинутих країн світу. Значне зростання валютних операцій у діяльності банків та одночасна присутність широкого спектра валютних ризиків вимагає детального дослідження економічного змісту, процедури проведення та обліку валютних операцій.

Динамічний процес розвитку зовнішньоекономічної діяльності комерційних банків України вимагає теоретичного обґрунтування економічного змісту категорії «валютні операції». У вітчизняній та зарубіжній спеціальних економічних літературах відсутній однозначний підхід щодо трактування даних понять. Основним нормативним документом, що регламентує порядок обігу, регулювання та контролю валютних цінностей на Україні є Декрет Кабінету Міністрів України

«Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р., № 15-93 в редакції від 27.09.2014р. [43]

Відповідно до п. 2 ст. 1 Декрету КМУ, валютні операції – це:

«- операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України; - операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності;

- господарські операції, вартість яких визначається в іноземній валюті, або ті, що потребують розрахунків в іноземній валюті;

- операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей» [43].

«Валютні операції – це операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, включаючи операції з використання валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, а також операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію країни та за її межі валютних цінностей» [44].

Комерційні банки мають право здійснювати валютні операції за умови відповідності спеціальним вимогам НБУ, до яких належать підключення до міжнародних інформаційних систем; підключення до електронної міжнародної системи платежів в іноземній валюті (S.W.I.F.T. тощо); наявності обладнання спеціального операційного залу (дилерської кімнати, бек-офісу) з організацією охорони і системою допуску тощо.

Класифікація валютних операцій наведена на рис.1.

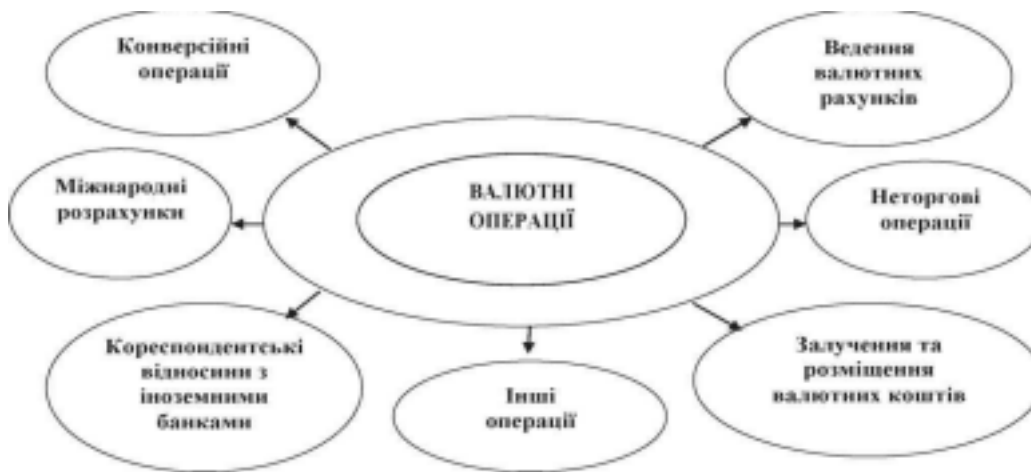

Рис. 2.2. Класифікація валютних операцій

Джерело: адаптовано автором за [45].

Вибір методу обліку валютних операцій здійснюється країною самостійно, залежно від історичного розвитку, традицій, рівня розвитку науки й економіки та умов господарювання. Так, наприклад, у країнах із високим рівнем інфляції практикується оцінювання валютних коштів за поточним курсом.

План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків дає можливість повністю відобразити розрахунки в іноземній валюті й реально оцінити валютні активи та пасиви банку.

«Операції з іноземною валютою за балансовими рахунками відображаються за такими курсами:

а) за офіційним валютним курсом на дату валютування відображається іноземна валюта у подвійній оцінці – за номіналом й гривневому еквіваленті (доходи та витрати, що нараховані, отримані або сплачені в іноземній валюті; усі зарахування і списання з кореспондентського рахунка, у тому числі внесок в іноземній валюті до статутного капіталу, куплена-продана іноземна валюта тощо);

б) за ринковим курсом гривні у разі купівлі-продажу іноземної валюти за гривні;

в) за офіційним валютним курсом гривні на дату нарахування, отримання і сплати доходів та витрат в іноземній валюті. У разі здійснення виправних

проведень за рахунками доходів і витрат сума в гривнях за проведенням сторно має дорівнювати сумі в гривнях за помилковим проведенням

г) за офіційним валютним курсом на дату укладення установчого договору в разі внеску в іноземній валюті до статутного капіталу гривні відображаються за рахунком 3630 «Внески за незареєстрованим статутним капіталом». Різниця, що виникає при оцінці внеску за офіційним валютним курсом на дату внесення коштів в іноземній валюті та оцінці внеску за офіційним валютним курсом на дату укладення установчого договору у процесі формування статутного капіталу з участю іноземних інвесторів (а в разі збільшення статутного капіталу банку – на дату прийняття рішення про збільшення статутного капіталу), відображається за рахунком 6204 «Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами».

г) за офіційним валютним курсом на дату сплати авансу (попередньої оплати) гривні відображаються у разі придбання за іноземну валюту немонетарних активів (запасів, основних засобів, нематеріальних активів тощо) та отримання робіт і послуг» [46].

Поряд з тим, що облікова банківська система характеризується своєю потужністю та високою якістю, в процесі формування інформації про валютні операції існують облікові недоліки, які полягають у такому:

1. У чинному плані рахунків передбачені спільні рахунки для обліку доходів і витрат, одержаних як від валютних операцій, так і операцій, проведених у національній валюті. Вважаємо за необхідне внести зміни до Плану рахунків і розмежувати синтетичний облік вказаних операцій.

2. Для відображення в обліку курсових різниць та реалізованого, чи нереалізованого фінансового результату у ході проведення валютних операцій у чинній обліковій практиці вітчизняних банків використовується лише один рахунок № 6204 «Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами» [16]. Вважаємо таке облікове відображення неточним, так як для обліку

курсів, які виникають в результаті переоцінювання активів чи пасивів внаслідок коливання валютних курсів, варто передбачити окремі синтетичні рахунки. Окрім того, для забезпечення процесу достовірного визначення фінансового результату від торгівлі валютою і банківськими металами, вважаємо за необхідне передбачити у Плані рахунків два синтетичних рахунки: «Позитивний результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами» – рахунок № 6204 та «Негативний результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами» – рахунок 7 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків.

3. Через надто значну деталізацію та складність облікових записів у комерційних банках України виникає факт перевантаження облікового процесу, як в цілому, так і зокрема валютних операцій банків. Даний нюанс прослідковується в ході відображення в обліку власних банківських валютних операцій у процесі використання так званих технічних рахунків для обліку валютної позиції банку (рахунки 3800 та 3801). Використання даних рахунків є необхідним при обліку відкритої валютної позиції банку, що дає змогу проаналізувати у подальшому її структуру та характер. Якщо ж валютна позиція закрита, тобто сальдо за рахунками 3800 і 3801 дорівнює нулю, то облікові записи за даними рахунками вважаємо недоречними і обтяжливими для облікової системи в цілому.

Серед валютних операцій є ті, які відображаються на позабалансових рахунках. До них належать: вимоги та зобов'язання банку, які можуть виникнути в майбутні періоди та за якими банк зазнає ризику; документи й цінності. Усі угоди, за якими в банку виникають вимоги або зобов'язання, відображаються у балансі за датою операції. Операції, за якими дата операції не збігається з датою розрахунку, впливають на розмір позабалансової валютної позиції. Для обліку таких операцій використовується технічний рахунок 9920 «Позабалансова позиція банку за іноземною валютою та банківськими металами». У разі відображення обмінних

операцій за позабалансовими рахунками слід використовувати позабалансовий рахунок 9920, а в разі відображення інших операцій –контррахунки груп 990, 991. Залежно від потреб банку в аналітичній інформації, можливостей програмного забезпечення комерційний банк самостійно визначає порядок ведення аналітичного обліку за технічними рахунками та технічні аспекти переоцінки рахунків в іноземній валюті.

Отже, наростання процесів інтеграції, інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя зумовлює посилення ролі валютних операцій. Виконання зазначених операцій, безумовно, спрямоване на одержання прибутків, тому даний процес має базуватися на чітких та обґрунтованих аналітичних дослідженнях. В умовах відсутності достовірної та оперативної облікової інформації такий аналіз й подальші ефективні управлінські рішення - неможливі. Іншими словами, процедура прийняття управлінських рішень має базуватися на якісній інформації про валютні операції, сформованій в межах системи бухгалтерського обліку комерційних банків України. Вважаємо, що наведені пропозиції стосовно удосконалення облікового процесу валютних операцій банку дозволять усунути існуючі недоліки в обліку таких операцій та сформувати необхідну інформаційну базу для ефективного валютного і валютного контролю.

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ВАЛЮТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ АТ «Піреус Банк МКБ»

3.1. Контроль валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»

Банк здійснює валютний контроль за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків за:

1) операціями з експорту та імпорту товарів резидента, які передбачають розрахунки в грошовій формі (уключаючи розрахунки резидента з нерезидентом на території України);

2) операцією резидента з експорту товарів, якщо на дату митного оформлення продукції або виконання резидентом робіт, надання послуг, експорту прав інтелектуальної власності, інших немайнових прав, призначених для продажу (оплатної передачі) розрахунки за такою операцією не завершені (кошти від продажу нерезиденту товару на поточний рахунок резидента не надійшли або надійшли не в повному обсязі) або в банку немає інформації про завершення розрахунків за такою операцією;

2) імпоротною операцією резидента, якщо на дату оплати резидентом продукції [а в разі застосування розрахунків у формі документарного акредитива - на дату здійснення банком платежу на користь нерезидента (дату списання коштів з рахунку банку)] імпортна операція без увезення продукції на територію України не була завершена або в банку немає інформації про завершення імпоротної операції без увезення продукції на територію України.

Інші експортні, імпортні операції перевіряються Банком під час настання події (переказу Клієнтом - резидентом коштів на користь нерезидента, надходження від нерезидента коштів на користь резидента, отримання реєстру МД за відповідною операцією) і надалі не здійснюється за ними валютний контроль щодо дотримання резидентом граничного строку розрахунків за операціями з експорту та імпорту.

Банк розпочинає відлік установлених Національним банком граничних строків розрахунків з дати:

- оформлення МД типу ЕК-10 "Експорт", ЕК-11 "Реекспорт" на продукцію, що експортується (якщо продукція згідно із законодавством України підлягає митному оформленню), або підписання акта або іншого документа, що засвідчує поставку нерезиденту товару відповідно до умов експортного договору (якщо товар згідно із законодавством України не підлягає митному оформленню), - за операціями з експорту товарів;
- здійснення платежу (списання коштів з рахунку клієнта), а в разі застосування розрахунків у формі документарного акредитива - здійснення банком платежу на користь нерезидента (списання коштів з рахунку банку) - за операціями з імпорту товарів.

Датою здійснення платежу на користь нерезидента - постачальника товару вважається дата здійснення банком платежу на користь нерезидента - постачальника товару, якщо оплата зобов'язань резидента за операцією з імпорту товару здійснюється за рахунок коштів, отриманих від банку на підставі кредитного договору без зарахування цих коштів на поточний рахунок такого резидента в банку.

Банк завершує здійснення валютного контролю за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків:

- якщо сума незавершених розрахунків за операцією з експорту, імпорту товарів не перевищує незначної суми. У разі здійснення розрахунків за експорт, імпорт товарів в іноземній валюті сума незавершених розрахунків за операцією з експорту, імпорту товарів визначається за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим НБУ на дату останньої події за відповідною операцією (остання дата платежу / надходження грошових коштів, дата поставки товару, дата зарахування зустрічних однорідних вимог).

- у разі експорту товару - після зарахування на поточний рахунок резидента в банку грошових коштів, що надійшли від нерезидента за товар (уключаючи кошти, переказані резидентом із власного рахунку, відкритого за кордоном, якщо розрахунки за експорт товару здійснювалися через рахунок резидента, відкритий за кордоном, та резидентом подано документи іноземного банку, які підтверджують зарахування коштів від нерезидента за товар), або від банку (резидента або нерезидента) за документарним акредитивом, відкритим на користь резидента за операцією з експорту товару;
- при отриманні повідомлення від НБУ засобами електронної пошти НБУ про зміну обслуговуючого банку в МД за операцією з експорту товарів, не пізніше п'ятого робочого дня з дня отримання цього повідомлення;
- у разі імпорту продукції, яка ввозиться в Україну, - після отримання інформації з реєстру МД про здійснення поставки за імпортною операцією з оформленням МД типу ІМ-40 "Імпорт", ІМ-41 "Реімпорт", ІМ-51 "Переробка на митній території", ІМ-72 "Безмитна торгівля", ІМ-75 "Відмова на користь держави", ІМ-76 "Знищення або руйнування" (якщо продукція згідно із законодавством України підлягає митному оформленню) або після пред'явлення резидентом документа (крім МД), який використовується для митного оформлення продукції (якщо на продукцію, що імпортується, згідно із законодавством України не оформляється МД);
- у разі імпорту робіт, послуг, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав, призначених для продажу (оплатної передачі), - після пред'явлення резидентом акта, рахунку (інвойсу) або іншого документа, який згідно з умовами договору засвідчує виконання нерезидентом робіт, надання послуг, передавання прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав, призначених для продажу (оплатної передачі);
- у разі імпорту продукції без її увезення на територію України - після зарахування грошових коштів від нерезидента на поточний рахунок резидента в

банку в разі продажу нерезиденту продукції в повному обсязі за межами України (уключаючи кошти, переказані резидентом із власного рахунку, відкритого за кордоном, якщо розрахунки за продаж нерезиденту продукції за межами України здійснювалися через рахунок резидента, відкритий за кордоном, та резидентом подано документи іноземного банку, які підтверджують зарахування коштів від нерезидента за продукцію) або подання документів, що підтверджують використання резидентом продукції за межами України на підставі договорів (контрактів, угод), інших форм документів, що застосовуються в міжнародній практиці та можуть уважатися договором;

- у разі заміни кредитора в зобов'язанні за операцією з експорту товарів - після зарахування на поточний рахунок резидента - нового кредитора в банку грошових коштів, що надійшли від нерезидента-боржника за поставлений резидентом - первісним кредитором товар, та за наявності документів про заміну кредитора в зобов'язанні за операцією з експорту товарів.

Банк має право завершити здійснення валютного контролю за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за наявності документів про припинення зобов'язань за операціями з експорту, імпорту товарів зарахуванням зустрічних однорідних вимог у разі дотримання сукупності таких умов:

- ❖ вимоги випливають із взаємних зобов'язань між резидентом і нерезидентом, які є контрагентами за цими операціями;
- ❖ вимоги однорідні;
- ❖ строк виконання за зустрічними вимогами настав або не встановлений, або визначений моментом пред'явлення вимоги;
- ❖ між сторонами не було спору щодо характеру зобов'язання, його змісту, умов виконання.

У разі запровадження НБУ заходу захисту у вигляді обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті банк не має права завершити здійснення валютного контролю за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків

за операцією з експорту товарів на підставі документів про припинення зобов'язань зарахуванням зустрічних однорідних вимог:

- в іноземній валюті 1 групи Класифікатора / російських рублях (незалежно від суми операції);
- в інших валютах (якщо загальна сума зобов'язань, що припиняються зарахуванням у межах одного договору щодо експорту товарів, перевищує в еквіваленті 500000 євро за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим НБУ на дату припинення зобов'язань зарахуванням однорідних зустрічних вимог).

Зазначені вимоги не поширюються на випадки завершення здійснення валютного контроль в разі припинення зобов'язань зарахуванням зустрічних однорідних вимог за операціями операторів телекомунікацій з оплати міжнародних телекомунікаційних послуг (міжнародного роумінгу та пропуску міжнародного трафіка).

Зменшення суми грошових коштів, які мають надійти або на користь резидента від нерезидента як оплата за експорт товару або вартості товарів, що імпортуються, допускається за умови, якщо протягом виконання зобов'язань за договором:

➤ відбувається перегляд ціни товарів у зв'язку з невідповідністю їх кількісних та/або якісних характеристик умовам договору - на суму недопоставлених (недоотриманих) та/або неякісних товарів. Рішення про таку невідповідність приймається Міжнародним комерційним арбітражним судом чи Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті або іншим органом, уповноваженим розглядати спори або засвідчувати таку невідповідність згідно з правилами чи звичаями країни розташування сторони договору або третьої країни відповідно до умов договору;

➤ відбувається перегляд ціни товарів унаслідок дій форс-мажорних обставин, що призвели до зміни кількісних та/або якісних характеристик товару, - на суму недопоставлених (недоотриманих) та/або неякісних товарів. Зміна ціни

товару має бути підтверджена Торгово-промисловою палатою або іншим уповноваженим органом (експертною організацією) згідно з правилами чи звичаями країни розташування сторони договору або третьої країни відповідно до умов договору;

- товари знищено, конфісковано, зіпсовано, украдено, загублено - на суму їх вартості (якщо право власності на товар відповідно до умов договору належить резидентові). Наявність таких обставин має бути підтверджена органами, уповноваженими здійснювати таке підтвердження згідно із законодавством країни, на території якої сталися такі події;

- відбувається повне або часткове повернення резиденту товару, що був поставлений нерезиденту за експортним договором, у зв'язку з повним або частковим невиконанням сторонами взаємних зобов'язань за експортним договором - на суму вартості такого товару, оформленого МД типу ІМ-40 "Імпорт", ІМ-41 "Реімпорт", ІМ-51 "Переробка на митній території", ІМ-75 "Відмова на користь держави", ІМ-76 "Знищення або руйнування" та за наявності відповідної інформації в реєстрі МД;

- відбувається повернення сплачених імпортером коштів повністю або частково - на суму цих коштів;

- здійснюється оподаткування виконаних резидентами для нерезидентів робіт (наданих послуг) за межами України - на суму сплачених податків. Здійснення такого оподаткування має бути підтверджено поясненнями (інформацією, документами). Банк має право також вимагати в резидента підтвердження податкового органу країни нерезидента щодо сплати відповідної суми податків;

- відбувається оплата нерезидентом фізичній особі - резиденту, яка перебуває у відрядженні за кордоном з метою виконання зобов'язань за експортним договором резидента - суб'єкта господарської діяльності, коштами в готівковій іноземній валюті експлуатаційних витрат, пов'язаних з обслуговуванням транспортного засобу, який належить резидентові - стороні договору (орендується,

фрахтується ним) і використовується за кордоном з метою виконання зобов'язань останнього за цим договором, - на суму використаних коштів. Отримання від нерезидента готівкової іноземної валюти на експлуатаційні витрати, пов'язані з обслуговуванням транспортного засобу резидента за кордоном, та використання цих коштів на зазначені цілі має бути підтверджено відповідними документами;

➤ відбувається зміна умов експортного договору, за яким банком здійснюється валютний контроль, унаслідок чого виконання нерезидентом зобов'язань за експортним договором резидента здійснюється шляхом поставки товару, - на суму зобов'язань, які виконуються шляхом поставки товару. Наявність таких обставин має бути підтверджена копією документа, згідно з яким унесені зміни до відповідного експортного договору.

Перевищення граничних строків розрахунків дозволяється на підставі Висновку.

Банк вимагає письмове пояснення від резидента або нерезидента-контрагента, якщо в платіжному дорученні банку-нерезидента немає (або неправильно зазначені номер та/або дата) посилання на договір, контракт, угоду, інший документ, що застосовується в міжнародній практиці та може вважатися договором.

Банк з метою здійснення валютного контролю за дотриманням Клієнтами-резидентами граничних строків розрахунків, якщо товар згідно із законодавством України не підлягає митному оформленню та за наявності кількох документів з різними датами підписання, використовує той із документів, який підтверджує фактичне виконання всіх зобов'язань щодо поставки товару згідно з усіма умовами, передбаченими договором, і який оформлений раніше.

Валютний контроль за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків за операцією резидента з експорту продукції здійснює лише банк, до якого надійшов реєстр МД, що містить інформацію про цю операцію.

Грошові кошти від експорту товарів мають бути зараховані на відкритий у банку поточний рахунок резидента не пізніше граничних строків розрахунків.

Банк не здійснює валютний контроль за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операцією з експорту продукції, якщо резидент експортує продукцію без її вивезення з митної території України.

Банк, через який проводилась оплата імпорту без увезення продукції на територію України, здійснює валютний контроль за операцією з експорту продукції, за якою продукція, що була придбана резидентом за відповідним імпортним договором, перепродається нерезидентові.

Банк, який надав кредит (незалежно від того, чи відкритий у цьому банку поточний рахунок резидента), здійснює валютний контроль за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків за імпортною операцією, якщо оплата товару, що імпортується, проводиться за рахунок коштів, отриманих на підставі кредитного договору без зарахування цих коштів на поточний рахунок резидента.

Банк, який за дорученням резидента купив іноземну валюту і здійснив її переказ за призначенням, здійснює валютний контроль за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків за операцією з імпорту товарів, якщо оплата товару, що імпортується, проводиться за рахунок іноземної валюти, купленої за власну іноземну валюту резидента на міжнародному ринку без проміжного зарахування цих коштів на поточний рахунок цього резидента, відкритий у банку.

Банк, що отримав повідомлення від НБУ засобами електронної пошти НБУ про зміну обслуговуючого банку в МД за операцією з імпорту товарів:

1) не використовує в подальшому з дня отримання такого повідомлення цю МД (інформацію про неї, отриману в реєстрі МД до зміни обслуговуючого банку) для здійснення валютного контролю за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків;

2) не пізніше п'ятого робочого дня з дня отримання такого повідомлення надає іншому банку, зазначеному в повідомленні, засобами електронної пошти НБУ

інформацію про отримання такого повідомлення, про надходження реєстру МД за цією операцією резидента з імпорту товарів до зміни обслуговуючого банку в МД та обсяги її використання для здійснення валютного контролю за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків (зазначаються номер і дата реєстру, уся наявна в реєстрі інформація про операцію резидента, а також вартість продукції в тій частині, що вже використана для здійснення валютного контролю за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків і надалі не може бути використана банком, якому надається така інформація, для здійснення валютного контролю за дотриманням резидентом граничних строків розрахунків).

Банк, що отримав інформацію про зміну обслуговуючого Банку, має враховувати її в пріоритетному порядку для здійснення валютного контролю за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків.

3.2. Шляхи вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку АТ «Піреус Банк МКБ»

Як показала практика, вітчизняні банки, що працюють в системі валютних відносин, хоча і збільшують обсяг валютних операцій за останні роки, але якщо враховувати їх діяльність на валютному ринку, ситуативність та непослідовність дій очевидні, а також жодної заздалегідь визначеної стратегії розвитку. Інтеграційні та лібералізаційні процеси у глобальному масштабі, які не обходять Україну, а особливо її банківську систему в аспектах іноземної валюти, з одного боку, а з іншого – невідповідність національної економіки міжнародним стандартам, відсутність валютних ресурсів на валютному ринку України в економічній та політичній нестабільності в країні, що супроводжується труднощами прогнозування та збільшення ризиків, особливо валютних, для вітчизняних банків потребують формування власної стратегії щодо валютної

діяльності, яка б враховувала внутрішні умови і можливості кожного банку щодо виконання ним валютних операцій та їх корегування відповідно до зовнішніх факторів. Тому вважаємо за доцільне зосередити увагу на необхідності розробки та впровадження власного бачення ефективної валютної політики комерційного банку, виходячи із його загального призначення та орієнтирів на валютному ринку серед інших банків та інших учасників ринку шляхом створення та реалізації механізму валютної діяльності.

Так запропонований нами механізм організації ефективної валютної діяльності банку, повинен включати в себе кілька блоків, кожен з яких буде відображати набір та послідовність дій, спрямованих на забезпечення успішного здійснення банком валютної діяльності (рис.3.1).

Рисунок. 3.1. Механізм організації ефективної системи операцій з інвалютою

Так як основними критеріями ефективності проведених банком валютних операцій є діапазон проведених валютних операцій; рівень прибутковості та ризику здійснення валютних операцій; якість обслуговування клієнтів при здійсненні валютних операцій, що залежить від технічного оснащення банку і рівня кваліфікації його співробітників, а також особливостей побудови ділових відносин між банком та його клієнтами; якість організації всіх процесів, пов'язаних з валютними операціями, то ми вважаємо, що механізми ефективної валютної діяльності повинні складатися з наступних елементів (рис. 3.2).

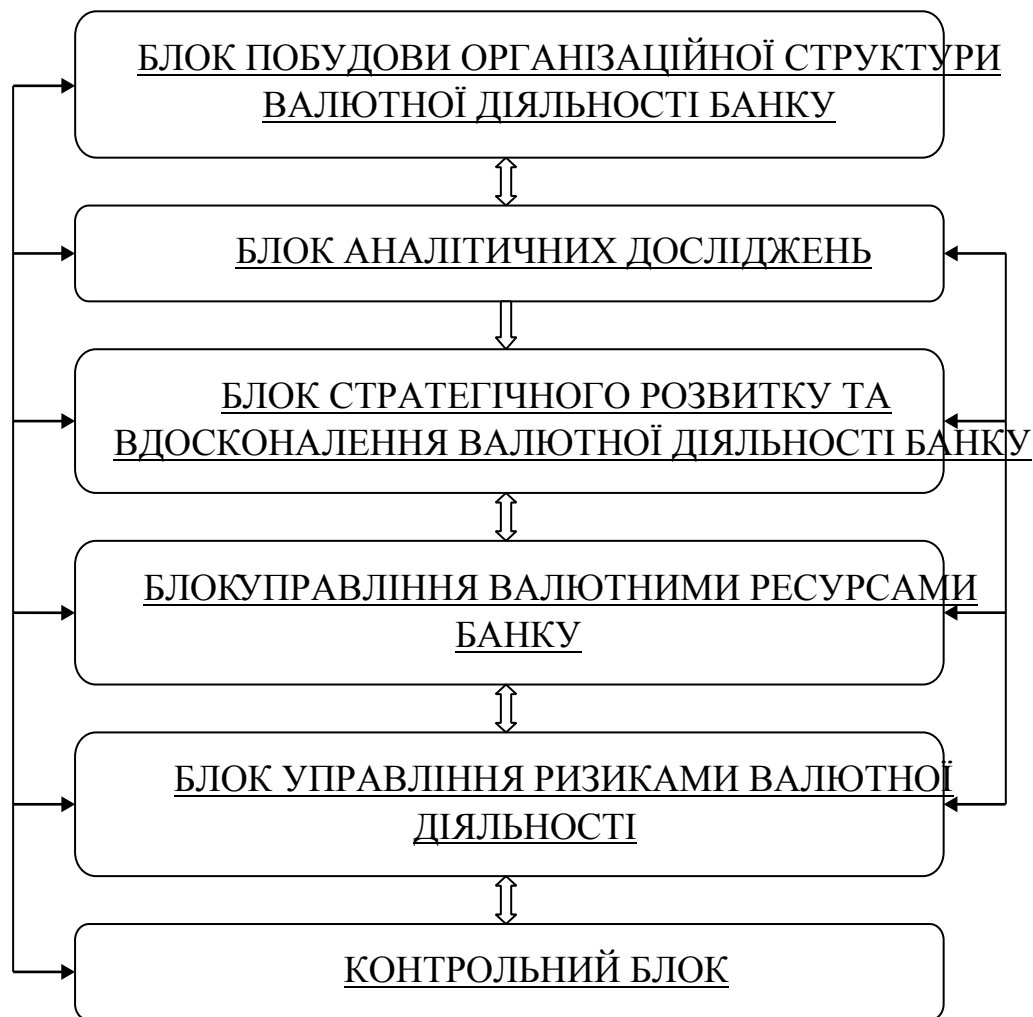

Рис. 3.2. Механізм організації ефективної валютної діяльності банку

Джерело: складено автором

Зупинимось більш детально на Блоці аналітичних досліджень. Банк повинен скласти плани щодо подальшої організації валютної діяльності, особливо в умовах сучасного розвитку валютного ринку України, на основі оцінки поточного рівня своїх валютних послуг та виявлення факторів, що впливають на нього. Саме тому Блок аналітичних досліджень, покликаний проаналізувати сучасний стан валютної діяльності банку та рівень його рентабельності, визначати вагу валютних операцій у досягненні банком загальних стратегічних цілей.

Для визначення частки активів і пасивів в іноземній валюті в їх загальній масі, визначення динаміки змін показників та величини їх абсолютного приросту, визначення частки доходів від валютних операцій у величині сукупного доходу та для аналізу масштабів та динаміки зростання валютних курсів пропонуємо використовувати відомі формули, наведені у додатку К (додаток Е).

Важливим моментом у вивченні валютної діяльності є її структурний аналіз, який може здійснюватися за такими напрямками: за активами та пасивами, за типом валют, за типом клієнта, за типом валютної операції.

Визначення частки грошових коштів в іноземній валюті, в перерахунку на активи та пасиви банку, характеризуватиме обсяг валютних операцій та їх частку у загальній масі. На їх основі можна зробити порівняльний аналіз діяльності інших комерційних банків і, таким чином, визначити своє власне місце на валютному ринку та роль валютних операцій у банківському процесі.

Структура та розмір обороту в перерахунку на валюти вказують, яким валютам віддається перевага в валютних операціях.

Аналізуючи склад клієнтів, банк може класифікувати їх за багатьма ознаками, такими як місце проживання, право власності та розмір (фізичні особи, юридичні особи, VIP-клієнти, корпоративні підприємства, малий та середній бізнес, інші банки та фінансові установи), сфера їх діяльності, ступінь ризику, рівень рентабельності співпраці з ними. Це дозволить більш глибоко визначити потреби різних груп клієнтів та пріоритетність співпраці з ними, виділивши цільову та найбільш привабливу серед них.

Проаналізувавши внутрішні показники валютних та зовнішніх умов, комерційний банк може зробити висновок про ефективність та стабільність своєї валютної діяльності, визначити, чи відповідають його валютні операції сучасним потребам клієнтів, порівняти свою валютну діяльність з іншими банками, оцінити власну діяльність і положення на валютному ринку.

Важливим моментом аналізу ефективності валютних операцій є визначення співвідношення їх прибутковості та рентабельності, для цього можна використовувати відомі формули (додаток К).

Важливим моментом є аналіз можливих валютних ризиків.

Банк повинен бути зацікавлений у створенні комплексної системи управління ризиками, що впливає з валютної діяльності, яка б забезпечила надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу всіх їх типів на всіх рівнях та підрозділах банку, а також визначала їх вплив на інші банківські ризики та вирішувала конфлікт між потребою оптимізувати дохід та мінімізувати ризик.

Тому для визначення ризикованості власної валютної діяльності банку, ми пропонуємо методичний підхід до визначення інтегрального рівня ризиків у валютній діяльності, який буде включати кілька етапів (додаток Л).

Відповідно до запропонованого підходу пропонуємо якісну оцінку рівня ризиків валютної діяльності здійснювати з використанням методу експертних оцінок із залученням компетентних банківських фахівців. Показник, що показує якісну оцінку ризиків валютної діяльності для i -ї групи ризиків пропонується визначати за формулою:

$$C_i = k_1 \cdot C_1 + k_2 \cdot C_2 + \dots + k_p \cdot C_p \quad (3.1)$$

де C_i - зведений показник, що показує якісну оцінку i -ї групи ризиків у валютній діяльності,

$k_1, k_2, \dots, k_p$ - вагові коефіцієнти для якісної оцінки валютних ризиків,
 $C_1, C_2, \dots, C_p$ - часткові показники ризиків валютної діяльності, для яких кількісна оцінка не можлива.

Вагові коефіцієнти для якісної оцінки ризиків у валютній діяльності пропонується визначати методом експертної оцінки на основі рангових даних і суми рангів за формулою:

$$k_i = \sum_{i=1}^p R_i / S_{Ri} \quad (3.2)$$

де k_i - ваговий коефіцієнт для якісної оцінки i -го виду валютного ризику;

R_i - ранг (кількість балів) впливу i -го виду ризику на валютну діяльність;

- - сума рангів впливу p -го типу ризику на валютну діяльність в цілому;
- P - кількість видів ризиків, що підлягають якісній оцінці.

Сума рангів впливу i -го виду ризику на валютну діяльність дорівнює сумі кількості балів, присвоєних експертами кожному виду ризику. Для цього було проведено ранжування по зниженню рейтингів, представлених кожним

експертом. Кожна оцінка описується числом натурального ряду. Цифрі один присвоюється максимально можлива оцінка, а p – мінімальна.

Крім того пропонуємо використовувати комплексний підхід до оцінки валютних ризиків, суть якого полягає у визначенні інтегрального рівня валютних ризиків в цілому за такою формулою:

$$I_{РВД} = \sum_{i=1}^p k_i \cdot C_i + \sum_{j=1}^n k_j \cdot O_j \quad (3.3)$$

де k_i, k_j - вагові коефіцієнти для якісної та кількісної оцінки валютних ризиків відповідно;

p – кількість видів ризиків, що підлягають якісній оцінці;

n – кількість видів ризиків, що підлягають кількісній оцінці;

C_i - коефіцієнт (або узагальнюючий показник), що показує якісну оцінку валютних ризиків; O_j - коефіцієнт (або узагальнюючий показник), що показує кількісну оцінку валютних ризиків.

$$O_j = k_1 \cdot O_1 + k_2 \cdot O_2 + \dots k_n \cdot O_n \quad (3.4)$$

Запропонована нами методика забезпечить успішне управління ризиками при здійсненні валютних операцій і полегшить вивчення їх впливу не лише на тенденції розвитку валютних послуг, а й на інші аспекти діяльності банку: на структуру та якість активів і пасивів, на рентабельність та фінансові показники діяльності банку в цілому. Таким чином, це оптимізує застосування комплексу заходів щодо мінімізації ризиків валютної діяльності та їх впливу на інші категорії ризиків.

Слід зазначити, що завдання, зазначені у блоках механізму ефективної валютної діяльності, є взаємозалежними, взаємообумовленими та

постійними: контролюючи виконання певного виду валютної операції, банк проаналізує, чи не відхиляються фактичні показники від запланованих, складатиме нові програми та орієнтири, буде постійно контролювати ефективність використання валютних ресурсів та управління ризиками, що в кінцевому підсумку підвищить ефективність діяльності комерційного банку в системі організації валютних відносин. Завдання механізму організації ефективної валютної діяльності кожного банку можуть відрізнятися, залежно від його загальної стратегії розвитку, масштабу та спрямованості, проте, ми вважаємо, що кожен банк може розробити його як окремий внутрішній банківський документ, затверджений керівництвом та приймати ряд інших важливих положень про реалізацію основних завдань, що виникають в процесі здійснення валютної діяльності.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна зробити висновки:

Аналіз діяльності українських банків показує, що валютні операції займають одне з ключових місць в їх діяльності.

Сьогодні в сучасній доктрині немає загального визначення валютних операцій. На нашу думку, валютні операції слід розуміти як транзакції, об'єктом яких є валюта та валютні цінності.

Залежно від характеру економічної системи певної країни, рівня валютних обмежень запроваджених в державі та ступеня конвертованості валюти визначається рівень розвитку валютного ринку. Що ж стосується України, то її валютний ринок знаходиться тільки на стадії формування.

Різноманітність валютних операцій ґрунтується на визначенні їх сутності операцій, а також їх особливостей.

Регулювання валютних відносин в нашій країні виконується відповідно до нормативно-правового забезпечення. Разом з іншими валютними регуляторами, НБУ, керуючись положеннями Статуту МВФ, ЗУ «Про валюту та валютні операції» Конституцією України, та іншими правовими документами, встановлює порядок здійснення операцій з валютними цінностями в Україні, і визначає основні принципи внутрішнього валютного ринку. Водночас, постійне вдосконалення нормативно-правової бази в області валютних відносин являється запорукою становлення та розвитку нашої країни як правової держави з сильною національною грошовою одиницею.

У відповідності до положення «Про облікову політику АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ» встановлено основні вимоги щодо бухгалтерського обліку та бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності. Облікова політика Банку визначає та встановлює єдині для всіх структурних підрозділів

Банку методологічні підходи до побудови та організації бухгалтерського обліку та звітності, єдине тлумачення та розуміння принципів своєчасного та достовірного відображення банківських операцій. Положення «Про облікову політику» є обов'язковими для безумовного виконання для всіх структурних та відокремлених підрозділів Банку.

Система обліку Банку включає бухгалтерський (фінансовий), податковий та управлінський облік, які ґрунтуються на єдиній інформаційній базі, відрізняючись формою та періодичністю розрахунку даних.

Банк веде фінансовий та податковий облік у грошовій одиниці України. Управлінський облік передбачає складання звітів у грошовій одиниці України та іноземній валюті (у разі необхідності).

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів Банку шляхом своєчасного та повного відображення в бухгалтерському обліку усіх банківських операцій.

Обліковий процес складається із кількох етапів, таких як: збір інформації, аналіз кожної операції, відображення її результатів на аналітичних рахунках, формування балансу та складання звітів.

Акціонерне товариство «Піреус Банк МКБ» входить до міжнародної банківської групи Піреус Банк Групи, головний офіс якої знаходиться в Афінах (Греція) [14] АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ» (тут і надалі – АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ») – це український комерційний банк, який відповідно до класифікації НБУ належить до банків іноземних банківських груп.

За результатами горизонтального аналізу у 2022 році в АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ" спостерігається збільшення активів на 405 967 тис. грн., або 7,12% та

зобов'язань на 518 188 тис. грн., що складає 10,35%. Сума власного капіталу зменшилась на 112 221 тис. грн.(16,04%).

За результатами вертикального аналізу, у структурі активів найбільший приріст мають грошові кошти та їх еквіваленти(+11,86%), найбільше зменшення відбулось по статті «Кредити та аванси клієнтам»(-11,10). У зобов'язаннях банку найбільший показник приросту по статті «Кошти клієнтів»(12,85%), найбільше зменшення – по статті «Кошти банків»(-6,17%). Серед показників капіталу приріст має нерозподілений прибуток/(непокритий збиток):+0,32%, значно зменшився Статутний капітал: -2,95%.

Такі показники вказують на зміни у фінансовому стані банку протягом року. Збільшення грошових коштів та інвестицій у цінні папери вказують на певний ріст ліквідності та розширення інвестиційної діяльності, але зменшення кредитів клієнтам та банкам може свідчити про меншу активність у цих сферах бізнесу. Такий аналіз допомагає зрозуміти динаміку фінансових показників банку в порівнянні з попереднім роком.

Згідно з Інструкцією з обліку операцій з іноземною валютою та банківськими металами у банках України, кожен банк здійснює облік операцій в інвалюті у подвійному вираженні, тобто використовуючи номінальну її суму, а також гривневий еквівалент, який обліковуватиметься згідно офіційного курсу.

Також варто відмітити, що Планом рахунків бухгалтерського обліку українських банків передбачено ведення мультивалютного обліку банківських операцій (полягає у веденні обліку операцій в інвалюті на тих же рахунках, що і для операцій у гривні). Однак, якщо говорити про облік доходів та витрат (а саме: нарахованих, отриманих, сплачених) в інвалюті, то вони відображаються на рахунках 6 та 7 класів і лише в нацвалюті згідно офіційного курсу гривні до інвалют на дату їх визнання.

Що ж стосується аналітичного обліку активів і пасивів у інвалюті, то він ведеться у перерахунку на валютні коди.

Запропонований нами механізм організації ефективної валютної діяльності банку, повинен включати в себе кілька блоків, кожен з яких буде відображати набір та послідовність дій, спрямованих на забезпечення успішного здійснення банком валютної діяльності.

Важливим моментом у вивченні валютної діяльності є її структурний аналіз, який може здійснюватися за такими напрямками: за активами та пасивами, за типом валют, за типом клієнта, за типом валютної операції.

Визначення частки грошових коштів в іноземній валюті, в перерахунку на активи та пасиви банку, характеризуватиме обсяг валютних операцій та їх частку у загальній масі. На їх основі можна зробити порівняльний аналіз діяльності інших комерційних банків і, таким чином, визначити своє власне місце на валютному ринку та роль валютних операцій у банківському процесі.

Запропонована нами методика вдосконалення контролю валютно-розрахункових операцій банку забезпечить успішне управління ризиками при здійсненні валютних операцій і полегшить вивчення їх впливу не лише на тенденції розвитку валютних послуг, а й на інші аспекти діяльності банку: на структуру та якість активів і пасивів, на рентабельність та фінансові показники діяльності банку в цілому. Таким чином, це оптимізує застосування комплексу заходів щодо мінімізації ризиків валютної діяльності та їх впливу на інші категорії ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костюченко В. М., О. С. Федоренко: Проблемні питання конвергенції обліку операцій в іноземній валюті відповідно до МСФЗ. 2017. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/7066;jsessionid=FD3ADB1FB3145671F7030E6EC6ED7631> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Про валюту та валютні операції: Закон України від 19.02.2018 № 15- 93. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/15-93> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Волкова І.А., Калініна О. Ю. Бухгалтерський облік у банках: навч. посіб. 2011. 520 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Oblik-v-bankakh-KL-20-21.docx> (дата звернення: 20.10.2023).
4. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679- XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 20.10.2023).
5. Боришкевич О. Валютне кредитування в Україні: проблеми та перспективи. Банківська справа. 2013. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nie_2013_2_5.pdf (дата звернення: 20.10.2023).
6. Белінська Я.В. Практичні аспекти управління валютними ризиками. Фінанси та кредит. 2003. URL: <https://ects.udau.edu.ua/assets/files/programs/ekonomika/jbak/ekonomika/11.-groshi-i-kredit.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).
7. Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті: Закон України від 23.09.1994 № 185/94- ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр> (дата звернення: 20.10.2023).
8. Волкова І.А., Калініна О. Ю. Бухгалтерський облік у банках : навч. посіб. 2011. URL:

<https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Oblik-v-bankakh-KL-20-21.docx> (дата звернення: 20.10.2023).

9. Смолянська О.Ю. Фінансовий ринок: навч. посіб. 2005.URL: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/finansovij-rinok.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

10. Дзюблюк О.В., Владимир О.М. Банки у системі організації валютних відносин: монографія. 2014. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/527/1/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8%20%D1%83%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

11. Ющенко В. А., Міщенко В. І.Валютне регулювання: Навч. посіб. 1999.URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00000477 (дата звернення: 20.10.2023).

12. Завальна Ж. В., Старинський М. В.Валютне право України: Навч. посібник. 2006. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/678/636/> (дата звернення: 20.10.2023).

13. Волкова І.А. Розрахунки іноземною валютою та їх облік в зовнішньоекономічній діяльності підприємств України. Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2011. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvmdue_2015_2\(2\)_42.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvmdue_2015_2(2)_42.pdf) (дата звернення: 20.10.2023).

14. АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ»: офіційний сайт. URL: <https://piraeusbank.ua/ua/home/about-bank> (дата звернення: 10.11.2023).

15. Про розподіл банків на групи: Рішення ВРУ від ...URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr040500-21#Text> (дата звернення 10.11.2023)
16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 20.03.1991, ВВР, 1991, N 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 10.11.2023).
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
18. Про організацію бухгалтерського обліку в банках України: положення. Затверджене постановою Правління Національного банку України № 75 від 04.07.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text> (дата звернення 10.11.2023).
19. Правила застосування переліку документів, що утворюються в діяльності Національного банку України та банків України: постанова Правління Національного банку України від 27 листопада 2018 року № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0130500-18#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
20. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 20 жовтня 2004 року N 495 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1425-04#Text> (дата звернення 10.11.2023).
- 21 Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17 листопада 2004 року N 555 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1511-04#Text> (дата звернення 10.11.2023)
22. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21 лютого 2018 року N 14 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18> (дата звернення: 10.11.2023)

23. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 27 лютого 2018 року N 17

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

24. План рахунків бухгалтерського обліку банків України та затверджені постановою Правління Національного банку України від 11 вересня 2017 р. N 89 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

25. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України 26 грудня 2018 року N 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-18> (дата звернення: 10.11.2023).

26. Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 20.12.2005 N 480 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06> (дата звернення: 10.11.2023).

27. Правила бухгалтерського обліку операцій з акредитивами в банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 28.12.2019 N 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-19#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

28. Правила бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток у банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 8 квітня 2005 року N 123 (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0441-05#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

29. Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів», затверджене постановою Правління НБУ від 29 липня 2022 N 164. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14> (дата звернення: 10.11.2023).

30. Інструкція з бухгалтерського обліку запасів матеріальних цінностей банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 10 грудня 2004 року N 625 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1650-04> (дата звернення: 10.11.2023).

31. Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових активів та податкових зобов'язань, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17 березня 2009 року N 140. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-09#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

32. Правила бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті, затверджені постановою Правління Національного банку України від 4 вересня 2009 року N 530 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-09#Text> (дата звернення 10.11.2023).

33. Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 13 листопада 2018 року N 120 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0120500-18#Text> (дата звернення: 11.10.2023).

34. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року N 368 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 10.11.2023).

35. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24 жовтня 2011 року N 373 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11> (дата звернення: 10.11.2023).

36. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 25 вересня 2018 р. № 103

(зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

37. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року N 879 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

38. Порядок застосування методу трансформації під час складання фінансової звітності банків України, затверджений постановою Правління Національного банку України від 10 грудня 2012 року № 510 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2188-12#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

39. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.08.12 № 346 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12> (дата звернення: 10.11.2023).

40. Положення про порядок подання банком до Національного банку України аудиторського звіту за результатами щорічної перевірки фінансової звітності, затверджене постановою Правління НБУ від 02 серпня 2018 року № 90 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0090500-18#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

41. Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки, затверджене постановою правління НБУ від 13 квітня 2020 року № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0049500-20#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

42. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг) затверджена постановою Правління НБУ 163 від 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

43. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р., № 15-93 в редакції від 27.09.2014р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93#Text> (дата звернення 10.11.2023).

44. Про затвердження Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій: Постанова Правління Національного банку України від 15 серпня 2011 року, No 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-11#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

45. Галещук С.М. Облік і аудит операцій в іноземній валюті: автореф. дис. 2015. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/757/1/avtoreferat-ves.pdf> (дата звернення: 10.11.2023).

46. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова правління НБУ №18 від 24 лютого 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Resolution_24022022_18_kp.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація валютних операцій

Автор	Класифікація
М. К. Бункіна та А. М. Семенов	1. Операції з купівлі продажу чи конверсії валют, що здійснюються на біржах та комерційних банках. 2. Операції комерційних банків щодо залучення та розміщення валютних коштів. 3. Зовнішньоекономічні розрахунки. 4. Операції з банківськими картками
В. А. Ющенко та В. І. Міщенко	Поточні (готівкові та безготівкові) – «тод» (доставка валюти сьогодні на сьогодні – «сьогодні на сьогодні»); – «том» (поставка валюти наступного робочого дня – «сьогодні на завтра»); – «спот» (поставка валюти на другий робочий день – «сьогодні на післязавтра»); Термінові – форвардні годи (угоди з обміну валют за раніше узгодженим курсом, які укладаються сьогодні, але дата виконання відкладена на визначений термін у майбутньому); – валютні «свопи» (валютна операція, яка поєднує купівлю або продаж валюти на умовах «спот» із одночасним продажем тієї самої валюти на умовах «форвард»); – валютні ф'ючерси (контракти угоди на купівлю або продаж стандартизованої суми іноземної валюти за стандартизованою специфікацією валют та узгодженою ціною).
Ж. В. Завальна та М. В. Старинський	активні та пасивні
О. А. Костюченко	валютні операції за рахунок клієнтів та валютні операції з ініціативи банку
О. А. Костюченко, Ж. В. Завальна та М. В. Старинський	До поточних валютних операцій відносяться: – розрахунки за зовнішньоекономічними контрактами; – перекази заробітних плат, пенсій, аліментів та інших неторгових платежів; – переказ дивідендів, відсотків за кредити, роялті та інших платежів за використання об'єктів інтелектуальної власності; – інші операції. До операцій, пов'язаних з рухом капіталів, слід віднести: – інвестиції; – надання та отримання довгострокових кредитів в іноземній валюті; – заохочення та розміщення коштів в іноземній валюті на вкладні рахунки; – інші операції.

Додаток Б

Переваги та недоліки валютних операцій
ОПЦІОННІ КОНТРАКТИ

Переваги	Недоліки
Прибуток власника не обмежується	Висока вартість
Обмежує ризик власника розміром опціонної премії, яка визначається в момент укладання контракту	Необхідність виплатити всю опціонну премію «наперед», тобто в момент укладання угоди
Можливість вибору під час прийняття рішення про виконання опціону	Стандартні суми, терміни виконання та види фінансових інструментів, які не завжди відповідають потребам клієнтів
Різноманітність	

СВОП-КОНТРАКТИ

Переваги	Недоліки
Обидві сторони контракту отримують можливість досягти поставленої мети: хеджування ризику або зниження витрат із залучення коштів	Рівень ризику протягом дії контракту безперервно змінюється і потребує постійного контролю
Нижча вартість	Існування кредитного ризику
Угоди укладаються на будь-який період та базовий актив	Наявність брокерських та комісійних платежів
Можливість дострокового виходу та гнучкість у виборі способу звільнення від умов контракту	

ФОРВАРДНІ КОНТРАКТИ

Переваги	Недоліки
Індивідуальний характер укладення контракту дозволяє досить точно хеджувати ризик визначенням суми угоди і термінів, які відповідають потребам сторін	Ризик невиконання зобов'язань досить високий
Не стягується додаткова платня	Відсутність можливості маневрувати
Позабіржовий характер	Низька ліквідність
	Неможливість широкого вибору банку партнера

	Складність у пошуках партнерів
--	--------------------------------

Продовження додатку Б

Ф'ЮЧЕРСНІ КОНТРАКТИ

Переваги	Недоліки
Доступність ф'ючерсної торгівлі для всіх учасників ринку з огляду на невисокий рівень початкової маржі	Не завжди можуть задовольнити потреби хеджера
Наявність гарантії виконання всіх контрактів з боку клірингової палати	Невідповідність умов контрактів і потреб клієнта щодо термінів і сум
Можливість дострокового виходу з контракту укладанням протилежної угоди	Зниження дохідності грошових коштів, котрі вкладені на депозитний рахунок брокера як гарантійні внески
Висока ліквідність	Короткостроковий характер
Необов'язковість реальної поставки	
Достатньо низька вартість угод	

Додаток В

Порівняння форвардних і ф'ючерсних контрактів

№ п/п	Показник	Форвард	Ф'ючерс
1	Торгівля	Позабіржова	Біржова
2	Сума контракту	За бажанням клієнта Стандартна	
3	Строки дії	Не фіксовані	Фіксовані
4	Можливість дострокового виходу з контракту	Передбачається	Не передбачається
5	Доступність	не є загальнодоступними	рівний доступ
6	Додаткові вимоги	кредитні лінії	гарантійні депозити
7	Розрахунки	на дату закінчення строку дії контракту	щодня
8	Видатки	комісійні не стягуються	біржові, брокерські, комісійні збори
9	Час активних торгів (американські умови)	до 12.00 за нью йоркським часом	до 14.20 за нью йоркським часом
10	Система котирування	європейська	американська
11	Ліквідність	низька або відсутня	висока
12	Ризик зриву поставки	Існує	Не існує

Додаток Д

Таблиця 1.

Основні показники банківського сектору України

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	I.19	II.19
Кількість діючих банків	174	180	145	117	96	82	77	77	76
Загальні балансові показники (млрд грн)²									
Загальні активи	1 264	1 409	1 477	1 571	1 737	1 840	1 911	1 888	1 892
у т.ч. в іноземній валюті	503	513	667	800	788	755	779	745	736
Чисті активи	1125	1278	1290	1254	1256	1334	1360	1341	1357
у т.ч. в іноземній валюті	450	470	565	582	519	507	495	465	471
Валові кредити суб'єктам господарювання ³	634	727	820	831	847	864	919	895	884
у т.ч. в іноземній валюті	227	252	400	492	437	423	460	447	427
Чисті кредити суб'єктам господарювання ³	553	648	710	614	477	451	472	450	445
Валові кредити фізичним особам	184	189	208	176	157	171	197	202	203
у т.ч. в іноземній валюті	84	67	101	97	83	68	61	59	52
Чисті кредити фізичним особам	133	145	144	96	76	92	114	120	127
Кошти суб'єктів господарювання ³	221	258	283	349	413	427	430	415	428
у т.ч. в іноземній валюті	80	81	114	141	177	163	150	146	154
Кошти фізичних осіб ⁴	368	443	403	402	437	478	508	516	528
у т.ч. в іноземній валюті	187	189	214	215	239	244	241	239	235

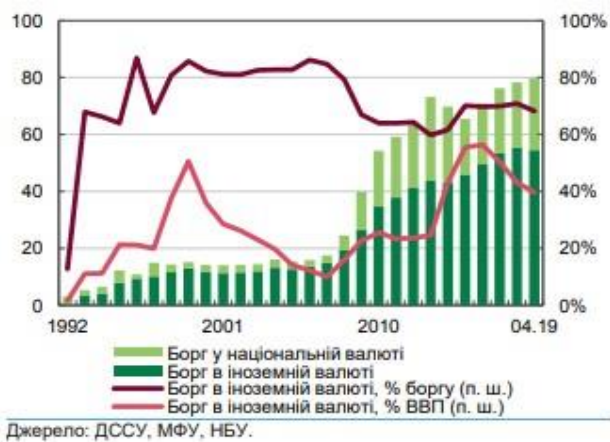

Рис. 1 – Динаміка державного та гарантованого державою боргу в розрізі валют погашення,

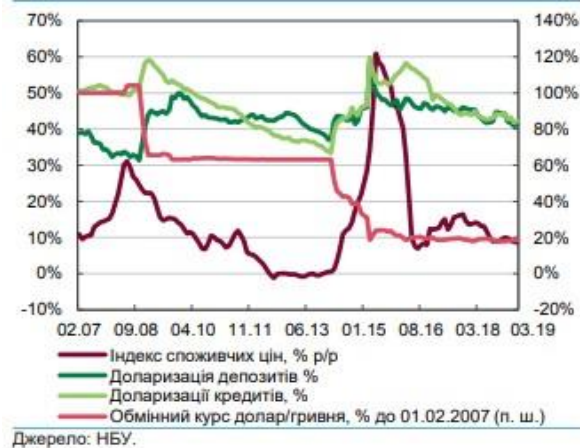

Рис.2 – Динаміка доларизації банківського сектору млрд. дол. в еквіваленті.

Продовження додатку Д

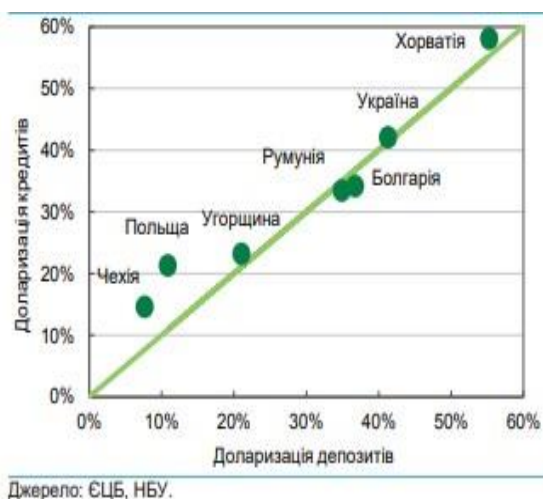

Рис.Д.3 – Доларизація кредитів та депозитів березні 2019 року.

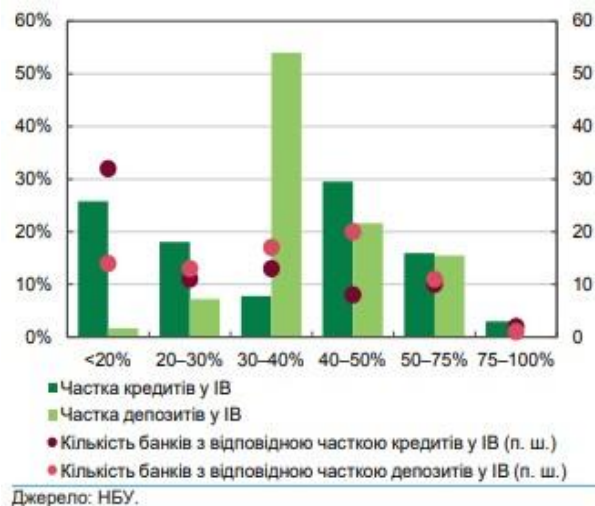

Рис.Д.4 – Розподіл банків за часткою чистих у кредитів та депозитів у іноземній валюті.

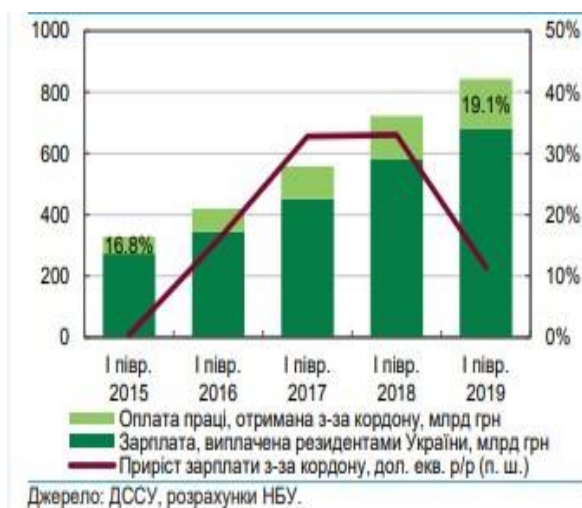

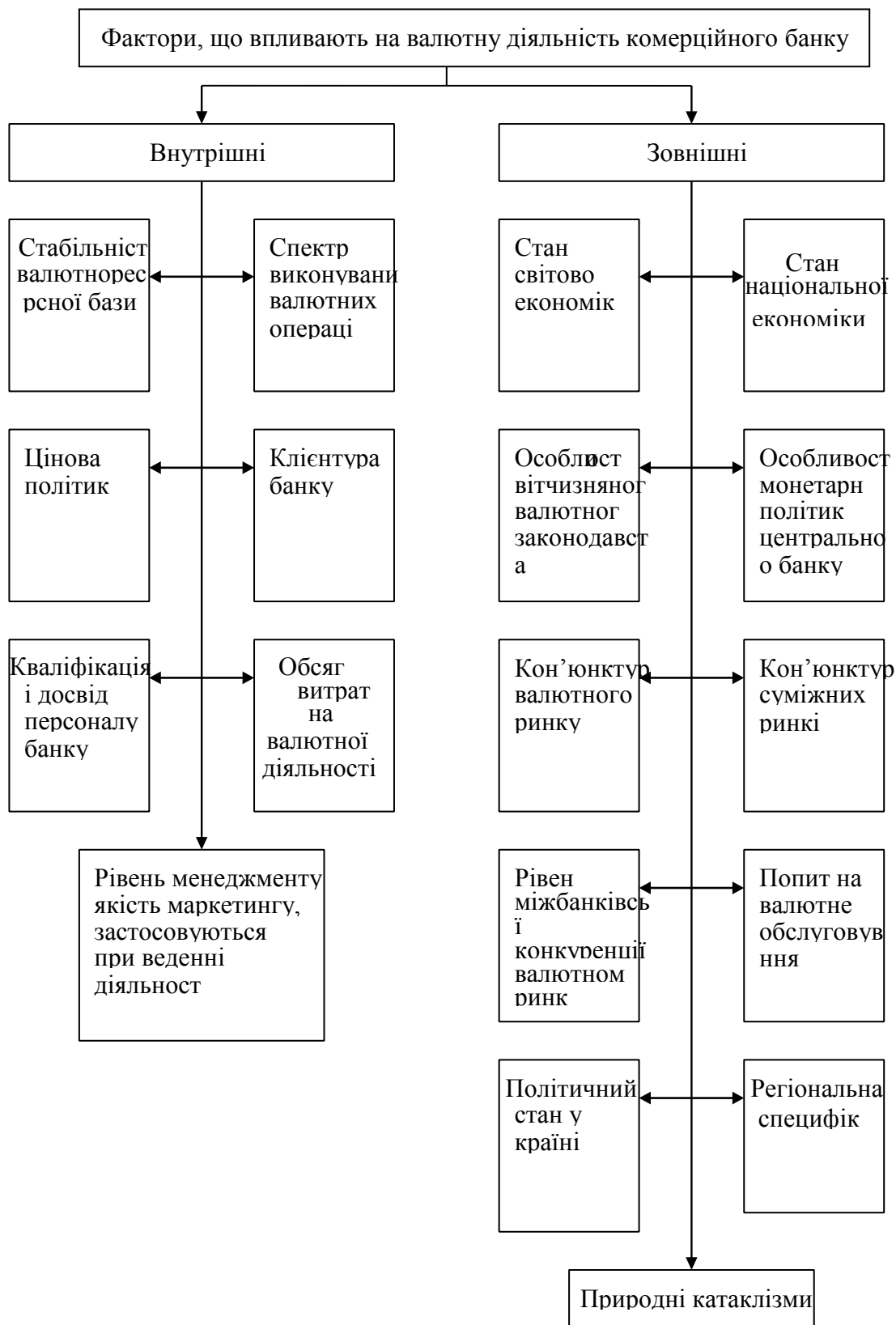
Рис.Д.5 – Заробітна плата отримана українцями за кордоном.

Рис.Д.6 – Структура чистих активів сектору за видами валюти.

АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"		
Звіт про фінансовий стан станом на 31.12.2022		
у тис.грн.	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
АКТИВИ		
Грошові кошти та їх еквіваленти	1 592 786	810 451
Кредити та аванси банкам	30 249	53 392
Кредити та аванси клієнтам	2 101 049	2 594 969
Інвестиції в цінні папери	2 114 359	1 941 416
Інвестиційна нерухомість	1 741	1 825
Непоточні активи, утримані для продажу	279	279
Поточні податкові активи	5 758	5 758
Відстрочені податкові активи	65 506	65 751
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	49 707	31 482
Основні засоби	93 666	109 624
Активи з права користування	38 185	65 256
Інші фінансові активи	5 710	8 351
Інші нефінансові активи	12 476	16 950
ЗАГАЛОМ СУМА АКТИВІВ	6 111 471	5 705 504
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
Кошти банків	397 204	762 209
Кошти клієнтів	4 625 578	3 585 169
Інші залучені кошти	365 187	504 934
Забезпечення	43 245	38 103
Орендні зобов'язання	47 868	68 269
Інші фінансові зобов'язання	29 925	25 827
Інші нефінансові зобов'язання	14 995	21 303
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	5 524 002	5 005 814
КАПІТАЛ		
Статутний капітал	2 531 347	2 531 347
Інші резерви	8 894	9 458
нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)	- 1 952 772	- 1 841 115
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	587 469	699 690
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗАОБОВ'ЯЗАНЬ	6 111 471	5 705 504

Аналіз та оцінка валютної діяльності комерційного банку

Додаток К

№ за/п	Показник	Формула для розрахунку
1	Частка валютних активів (Чва)	$\text{Чва} = \frac{\text{Валютні активи}}{\text{Активи, всього}}$
2	Частка валютних зобов'язань (Чвз)	$\text{Чвз} = \frac{\text{Валютні зобов'язання}}{\text{Зобов'язання, всього}}$
3	Темпи зростання валютних активів (Тв.а.)	$\text{Тв.а.} = \frac{\text{ВА на кінець періоду}}{\text{ВА на початок періоду}}$
4	Темпи зростання валютних зобов'язань (Тв.з.)	$\text{Тв.з.} = \frac{\text{ВЗ на кінець періоду}}{\text{ВЗ на початок періоду}}$
5	Темпи приросту валютних активів (ΔТв.а.)	$\Delta \text{Тв.а.} = \frac{\text{ВА на кінець періоду} - \text{ВА на початок періоду}}{\text{ВА на початок періоду}} \times 100\%$
6	Темпи приросту валютних зобов'язань (ΔТв.з.)	$\Delta \text{Тв.з.} = \frac{\text{ВЗ на кінець періоду} - \text{ВЗ на початок періоду}}{\text{ВЗ на початок періоду}} \times 100\%$
7	Частка доходів від валютних операцій у величині загальних доходів банку (Чв.д.)	$\text{Чв.д.} = \frac{\text{Доходи від валютних операцій}}{\sum \text{Доходи, всього}}$
8	Коефіцієнт дохідності валютних операцій (К)	$\text{К} = \frac{\text{Доходи від валютних операцій}}{\text{Середні валютні активи}}$
9	Коефіцієнт рентабельності валютних операцій (Рв.о.)	$\text{Рв.о.} = \frac{\text{Доходи від валютних операцій}}{\text{Валютні витрати}}$

